

De Stemming/L'Enquête Nationale (DS/EN2025)

Onderzoek in opdracht van VRT, De Standaard en RTBF
(versie 20/5/2025)

Jonas Lefevere (UA)
Stefaan Walgrave (UA)
Jean-Benoît Pilet (ULB)

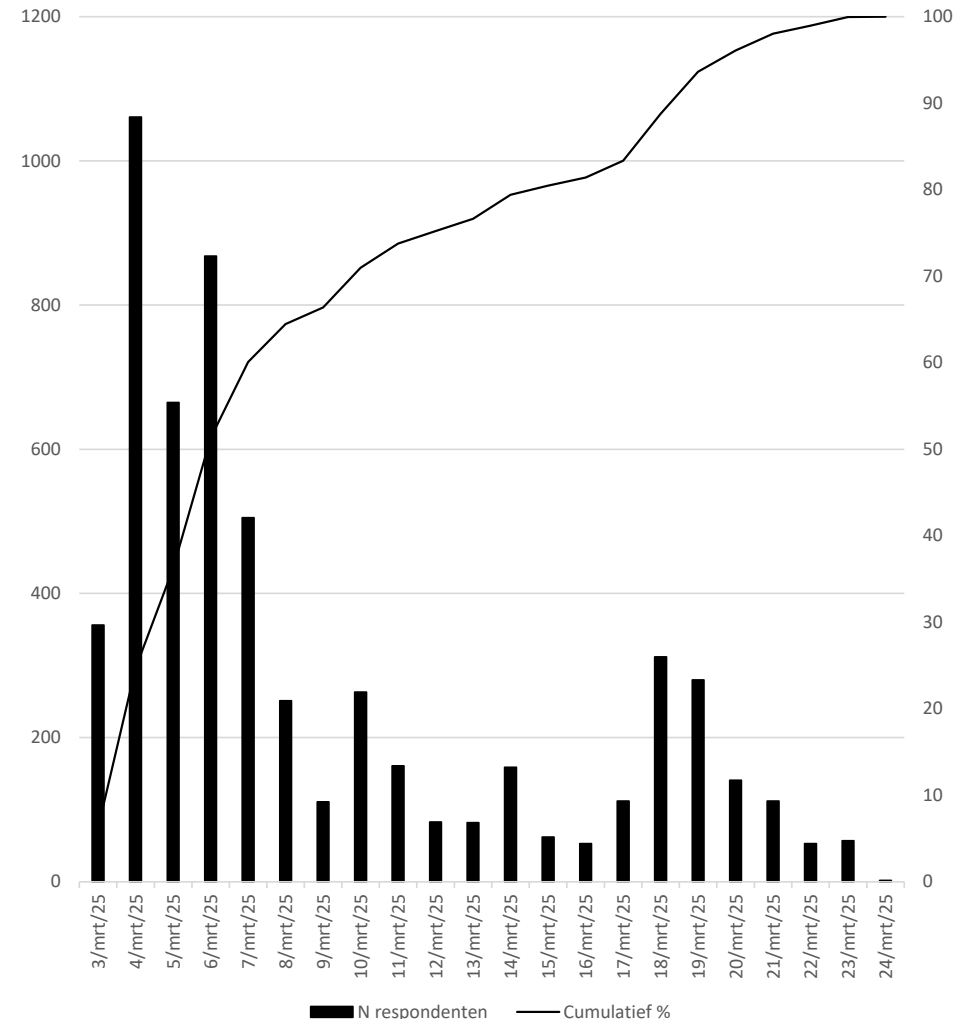
0. Methode

Onderzoeksopzet

- Cross-sectionele online bevraging bij steekproef stemgerechtigde inwoners Vlaams gewest (N=2.278), Waals gewest (N=2,064) en Brussels gewest (N=1.542). Totaal aantal respondenten is 5.884.
- Het maatschappelijk onderzoeksbureau BPACT stond in voor het rekruteren van respondenten, UA/ULB stond in voor ontwerp vragenlijst, kwaliteitscontrole van de data, cleaning van de data, analyse en rapportering. Beide academische partners volgden samen het veldwerk op.
- Representativiteit
 - Geen totaal willekeurige (random) steekproef (onmogelijk online). Respondenten uit bestaand panel van BPACT en andere panels werden aangeschreven met de vraag om deel te nemen.
 - Quota steekproef, waarbij beoogd wordt een steekproef te bekomen die gelijkaardig is aan de stemgerechtigde bevolkingen in de drie gewesten voor wat betreft leeftijd (vijf categorieën), opleiding, geslacht, en woonplaats (provincie).
 - Responsgraad is niet te bepalen, want externe panels geven geen informatie over respons. Maar responsgraad zegt niet veel in vergelijking met een echt willekeurige steekproef, want onze respondenten zijn gerekruteerd uit een bestaand panel – dus het gaat niet om een echte probabiliteitssteekproef.
 - Voor de Brusselse steekproef is meer voorzichtigheid bij interpretatie geboden. Ze is kleiner en, vooral, de Vlaamse subsample in Brussel is echt klein.

Veldwerk (1)

- Veldwerk: 3 maart 2025 tot en met 24 maart 2025 (zie grafiek).
- Politieke context
 - 239 dagen na de verkiezingen van juni 2024, trad De regering De Wever 1 aan op 3 februari 2025. Dat is dus exact één maand voor de start van het veldwerk voor DS/EN2025. De plannen van de regering De Wever waren bekend, het protest er tegen kwam op gang.
 - Er was tijdens de veldwerkperiode verder niet één politiek thema dat de agenda domineerde. Wel was vooral de kwestie van de defensiebudgetten (het gevolg van de buitenlandse turbulentie) stevig in het nieuws.
 - Vooral buitenlandse gebeurtenissen bevolkten verder het nieuws: herneming oorlog in de Gaza-strook, aanvallen in Yemen (en het Signal schandaal), Trump's strapatsen in de V.S, Turkse autocratie, de blijvende oorlog in Oekraïne...

Veldwerk (2)

- Kwaliteit van de antwoorden werd gemonitord op verschillende manieren:
 - Respondenten met invultijd van minder dan 5 minuten werden geweerd uit de steekproef.
 - Antwoorden van respondenten werden nagekeken op *straightlining* (in vragenbatterij telkens identiek antwoord geven of oplopend/aflopend patroon).
 - Respondenten die nonsensicale antwoorden gaven op open vragen (belangrijkste probleem, door politicus vertegenwoordigd voelen, ...) werden verwijderd.
 - Respondenten werden aan de hand van socio-demografische matching gecontroleerd op dubbele deelname: respondenten met identieke karakteristieken (leeftijd, opleiding, geslacht, woonplaats, gezinssamenstelling) + gelijkaardige open antwoorden, die meermaals de enquête invulden, werden slechts één keer weerhouden.

Steekproef (1)

- Steekproef bevraging: N=5.749 vulden volledige vragenlijst in, N=5.398 worden gebruikt in analyses wegens non-respons op vraag over stemgedrag 2024, die wordt gebruikt om te herwegen.
- De Stemming/L'Enquête Nationale 2025 (DS/EN2025) is voor het eerst een onderzoek in de drie landsdelen en niet alleen in Vlaanderen.
 - Voor de Vlaamse data kunnen we vergelijken met de voorgaande jaren, zijnde De Stemming in 2020 (N=1.857 nuttige antwoorden (met stemgedrag 2019)), 2021 (N=1.908), 2022 (N=1.884), 2023 (N=1.921) en 2024 (N=1.844). We gebruiken in die eerdere jaargangen dezelfde herweging.
 - Belangrijk is dat de voorgaande edities van De Stemming in Vlaanderen door een *ander* veldwerkbureau werden uitgevoerd (Kantar) dan in 2025 (BPACT). Doordat de panels waarmee deze bureaus werken niet helemaal vergelijkbaar zijn qua grootte en samenstelling moeten we voorzichtig zijn om DS/EN2025 met de voorgaande edities te vergelijken. Alleen forse verschillen mogen voorzichtig als een effectief verschil geïnterpreteerd worden.
 - Voor de Waalse en Brusselse data is een longitudinale vergelijking doorheen de tijd niet mogelijk. Hier zetten we af en toe in op een korte-termijn vergelijking tussen de drie landsdelen. Waar mogelijk vergelijken we met de NOTLIKEUS postelectorale enquête uit juni 2024 (die door dezelfde academici werd begeleid en door hetzelfde veldwerkbureau (BPACT) werd uitgevoerd).

Steekproef (2)

- De tabellen op de volgende slides geven de ruwe steekproefverdelingen van DS/EN2025 weer, samen met de targets voor de herweging.
- Voor de herweging op stemgedrag zijn er enkele belangrijke punten:
 - We berekenen het 'target' percentage voor partijen op het totaal aantal ingeschreven kiezers, *niet* alleen op het aantal geldige stemmen. We moeten immers ook een herwegingstarget hebben voor respondenten die aangaven dat ze in 2024 ofwel (1) niet zijn gaan stemmen (dus geen stembiljet indienen), ofwel (2) blanco/ongeldig hebben gestemd in 2024. Daardoor zijn de percentages sowieso al lager dan de (couranter) gerapporteerde percentages die partijen haalden ten opzichte van het aantal geldige stemmen.
 - We stellen de percentages ook naar beneden bij om rekening te houden met nieuwe kiezers. Die definiëren we hier als respondenten die aangeven dat ze nog niet stemgerechtigd waren in juni 2024, en die op het moment van bevraging 18 jaar waren: zij waren immers nog geen 18 jaar in 2024, en konden dus toen nog niet stemmen. Als herwegingstarget stellen we dit percentage in op 1,4% in het Vlaams Gewest, 1,6% in het Waals Gewest en 1,7% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. We baseren onze schatting van het aantal nieuwe kiezers op het aantal 17 jarigen in de drie gewesten op 1 januari 2024 (StatBel cijfers). De percentages in de andere categorieën stellen we proportioneel naar beneden bij zodat de verdeling op stemgedrag 2024 sommeert tot 100%.
- De afwijkingen tonen dat de vertekeningen op sociaal-demografische factoren beperkt zijn—wat logisch is gezien het opzet met een quota steekproef. Qua stemgedrag zijn er regio-specifieke afwijkingen (vb. ondervertegenwoordiging van Vlaams Belang-kiezers in Vlaams Gewest, oververtegenwoordiging van Les Engagés in Waals Gewest), maar vooral een ondervertegenwoordiging van kiezers die blanco en/of niet zijn gaan stemmen—wat in lijn ligt met de vorige edities van De Stemming. Deze groep is immers niet alleen niet gaan stemmen, maar ook weinig geneigd om deel te nemen aan politieke enquêtes.

Steekproef (3)

Brussels Gewest			Vlaams Gewest			Waals Gewest		
Geslacht & opleidingsniveau	% DS/EN2025	% Pop.	Geslacht & opleidingsniveau	% DS/EN2025	% Pop.	Geslacht & opleidingsniveau	% DS/EN2025	% Pop.
Vrouw, lager onderwijs	5,3%	7,4%	Vrouw, lager onderwijs	6,1%	10,1%	Vrouw, lager onderwijs	9,1%	10,7%
Vrouw, middelbaar	15,3%	19,5%	Vrouw, middelbaar	19,1%	21,9%	Vrouw, middelbaar	20,9%	22,8%
Vrouw, hoger onderwijs	28,4%	24,7%	Vrouw, hoger onderwijs	22,3%	18,9%	Vrouw, hoger onderwijs	20,8%	18,1%
Man, lager onderwijs	5,8%	6,3%	Man, lager onderwijs	12,9%	8,8%	Man, lager onderwijs	8,5%	10,3%
Man, middelbaar	14,2%	19,7%	Man, middelbaar	26,9%	22,1%	Man, middelbaar	21,0%	21,4%
Man, hoger onderwijs	31,1%	22,4%	Man, hoger onderwijs	12,7%	18,2%	Man, hoger onderwijs	19,7%	16,6%
Leeftijd	% DS/EN2025	% Pop.	Leeftijd	% DS/EN2025	% Pop.	Leeftijd	% DS/EN2025	% Pop.
18 - 24	12,4%	11,5%	18 - 24	8,7%	9,5%	18 - 24	11,1%	10,6%
25 - 29	9,6%	11,1%	25 - 29	6,1%	7,4%	25 - 29	7,3%	7,4%
30 - 44	27,5%	30,4%	30 - 44	21,2%	23,8%	30 - 44	24,8%	24,1%
45 - 64	29,5%	30,3%	45 - 64	30,8%	33,1%	45 - 64	34,5%	33,3%
65+	21,1%	16,7%	65+	33,2%	26,2%	65+	22,4%	24,5%
			Provincie	% DS/EN2025	% Pop.	Provincie	% DS/EN2025	% Pop.
			Antwerpen	28,9%	27,9%	Waals Brabant	10,6%	11,2%
			Limburg	14,7%	13,4%	Henegouwen	37,5%	36,8%
			Oost Vlaanderen	20,5%	23,1%	Luik	29,1%	30,3%
			Vlaams Brabant	16,4%	17,3%	Luxemburg	8,4%	7,9%
			West Vlaanderen	19,5%	18,3%	Namen	14,4%	13,7%

Steekproef (4)

Brussels Gewest			Vlaams Gewest			Waals Gewest		
Federaal stemgedrag 2024	% DS/EN2025	% Pop.	Federaal stemgedrag 2024	% DS/EN2025	% Pop.	Federaal stemgedrag 2024	% DS/EN2025	% Pop.
DéFI	6,5%	5,2%	cd&v	11,3%	10,9%	DéFI	1,9%	1,8%
Ecolo - Groen	15,8%	8,9%	Groen	12,5%	6,4%	Ecolo	8,1%	5,3%
Les Engagés - cd&v	9,5%	7,5%	N-VA	25,0%	21,8%	Les Engagés	19,4%	15,5%
MR - Open VLD	26,1%	18,2%	Open VLD	4,9%	7,5%	MR	24,5%	21,8%
N-VA	4,3%	2,2%	PVDA	7,2%	7,0%	PS	18,5%	17,0%
PS - Vooruit	10,7%	14,7%	Vlaams Belang	13,2%	18,6%	PTB	12,3%	9,0%
PTB - PVDA	11,7%	13,2%	Vooruit	19,0%	11,1%	Andere	3,1%	6,9%
Vlaams Belang	2,8%	1,9%	Andere	1,5%	2,1%	Blanco / ongeldig	5,8%	7,0%
Andere	2,3%	7,0%	Blanco / ongeldig	1,8%	3,8%	Niet gaan stemmen	6,2%	14,1%
Blanco / ongeldig	3,7%	4,8%	Niet gaan stemmen	3,0%	9,5%	Nieuwe kiezer	0,2%	1,6%
Niet gaan stemmen	6,3%	14,7%	Nieuwe kiezer	0,7%	1,4%			
Nieuwe kiezer	0,3%	1,7%						

Invultijd en weging

- Mediane invultijd van de vragenlijst was 25,6 minuten.
- In alle analyses gebruiken we een proportioneel gewicht (*iterative proportional fitting*) dat de verdeling van de steekproef corrigeert zodat de verdeling in de steekproef gelijk wordt gesteld aan de verdeling in de populatie voor wat betreft leeftijd, opleiding, geslacht, provincie (enkel Vlaams en Waals Gewest) en stemgedrag 2024.
- Het maximale gewicht is 6,68 in het Vlaams Gewest, voor kiezers die aangaven niet te zijn gaan stemmen in 2024, gevolgd door 4,04 (blanco of ongeldig). Bij het Waals en Brussels Gewest waren de hoogste gewichten respectievelijk 7,00 en 6,85 voor nieuwe kiezers, gevolgd door 3,28 en 4.94 voor 'Andere partij'. Deze groepen die dus heel sterk worden herwogen, worden in de analyses vaak buiten beschouwing gelaten omdat de focus vaak ligt op de partij-electoraten van de voornaamste partijen. Bij die electoraten ligt de hoogste wegingsfactor op 3,36 (Vlaams Gewest), 1,30 (Waals Gewest) en 2,14 (Brussels Gewest).

Bijkomende achtergrondvariabelen

- Net zoals bij voorgaande edities meten we ook diverse ‘harde’ achtergrondvariabelen om te kijken of ze een effect hebben hoe mensen over politiek denken en zich politiek gedragen (stemmen).
- Dus net zoals vorige edities nemen we ook nu weer mee:
 1. Gezinsinkomen.
 2. Woonplaats (verstedelijking).
 3. Buitenlandse achtergrond.

Gezinsinkomen

- Dit is een moeilijke variabele, alleen al omdat veel mensen weigeren hun inkomen te geven in enquêtes. Bovendien zegt een inkomen vaak niet zo veel tenzij je informatie hebt over de samenstelling van het huishouden.
- We gebruikten de vraag: *Kan u aangeven wat het gemiddelde netto maandinkomen van uw huishouden is, dus uit alle bronnen en na aftrek van belastingen en sociale premies/verplichte bijdragen?* Respondenten kregen dan 12 antwoordmogelijkheden waarvan de eerste 10 samenvallen met de bekende inkomensdecielen in ons land en nog twee extra categorieën voor het 95ste percentiel en het 99ste percentiel (de écht hoge inkomens). Deze werden door collega's van het CSB van de Universiteit Antwerpen berekend. Het laagste deciel is 'minder dan €1.700' en het hoogste percentiel is 'meer dan €12,000'. Noteer dat deze vraag alleen gaat over het maandinkomen, niet over het eventuele *vermogen* van huishoudens.
- We vroegen ook naar het aantal personen in het huishouden, en meer specifiek naar het aantal volwassenen (+18) en het aantal kinderen (-18).
- Met die informatie kunnen we het zogenaamde 'gestandaardiseerde' inkomen berekenen. We gebruiken de CBS (Nederlands Centraal Bureau voor de Statistiek) equivalentiefactoren waarbij het totale inkomen gedeeld wordt door een factor die het aantal gezinsleden vat (met een verschillend gewicht van kinderen en volwassenen) ([link](#)). Die verdeling van gestandaardiseerde inkomens delen we dan op in drie grote groepen: de 25% met de laagste inkomens, de 50% met de middeninkomens, en de 25% met de hoogste inkomens.
- In de analyses maken we dus gebruik van een variabele die 'lage', 'gemiddelde', en 'hoge' inkomensgroepen onderscheidt. De scheidingswaarden worden eenvoudigweg berekend op basis van de kwartielen: de respondenten met de laagste 25% standaardinkomens komen in categorie 1, de 50% met de middelste twee kwartielen komen in categorie 2, en de respondenten met de hoogste 25% standaardinkomens komen in categorie 3.

Woonplaats

- We vroegen aan respondenten om de postcode van hun hoofdverblijfplaats. Op basis daarvan bepalen we in welke van de types van gemeenten (zogenaamde 'Belfius typologie') de respondent woont ([link](#)). Deze typologie verschilt per regio.
- Voor het Vlaams Gewest: (1) Woongemeenten (2) Landelijke gemeenten (3) Gemeenten met concentratie van economische activiteit (4) Verstedelijkte gemeenten (5) Grote en regionale steden (6) Kustgemeenten.
- Voor het Waals Gewest: (1) Landelijke gemeenten, (2) Woongemeenten, (3) Verstedelijkte gemeenten, (4) Grote en regionale steden.
- Voor het Brussels Gewest: (1) Residentiële gemeenten in het noordwesten, (2) Residentiële gemeenten in het zuidoosten, (3) Gemeenten van de eerste gordel, (4) Gemeenten in industriële reconversie in de kanaalzone, (5) Brussel stad.
- Waar relevant, splitsen we de resultaten uit naar de types gemeenten om te kijken of de antwoorden systematisch variëren.

Buitenlandse achtergrond

- Om de buitenlandse achtergrond van respondenten te bepalen vroegen we *Bent u, of (minstens) één van uw ouders, geboren in het buitenland?*. Indien een respondent hier 'ja' op antwoordde, dan werden opvolgvragen gesteld om te bepalen in welk land de respondent en zijn/haar ouders geboren zijn.
- Van de 5.749 respondenten hadden 11% van de respondenten in het Vlaams Gewest, 22% in het Waals Gewest en 43% in het Brussels Gewest een buitenlandse achtergrond. Als we dit vergelijken met het aandeel in de populaties van de drie gewesten, zitten we in onze steekproef met een vergelijkbaar aantal als in de populatie (16,4% in Vlaanderen, 24,8% in Wallonië, en 40,2% in Brussel op 1 januari 2024) ([link StatBel](#)).
- Waar relevant splitsen we de respondenten met buitenlandse achtergrond uit, om te kijken of de antwoorden significant verschillen met respondenten die geen buitenlandse achtergrond hebben. Echter, de groep respondenten met een buitenlandse achtergrond is heterogeen, zowel binnen als tussen regio's. In elk van de regio's zijn bijvoorbeeld Marokko, Congo, en Frankrijk bij de top 5 meest voorkomende landen van oorsprong, maar in Vlaanderen duikt ook Nederland op. En, dit gaat dan over beperkte percentages van een al beperkte subgroep respondenten. Elk van deze subgroepen apart analyseren, is onmogelijk, waardoor het moeilijk is eenduidige conclusies te trekken. Vandaar dat de meeste analyses in dit rapport het 'effect' van het hebben van een buitenlandse achtergrond *niet* meenemen; vaak hebben we het getest, maar het leverde meestal geen significant resultaat op; wellicht omdat de groep van mensen met een buitenlandse achtergrond te heterogeen is om centrale tendensen in deze groep te vinden.

Structuur rapport

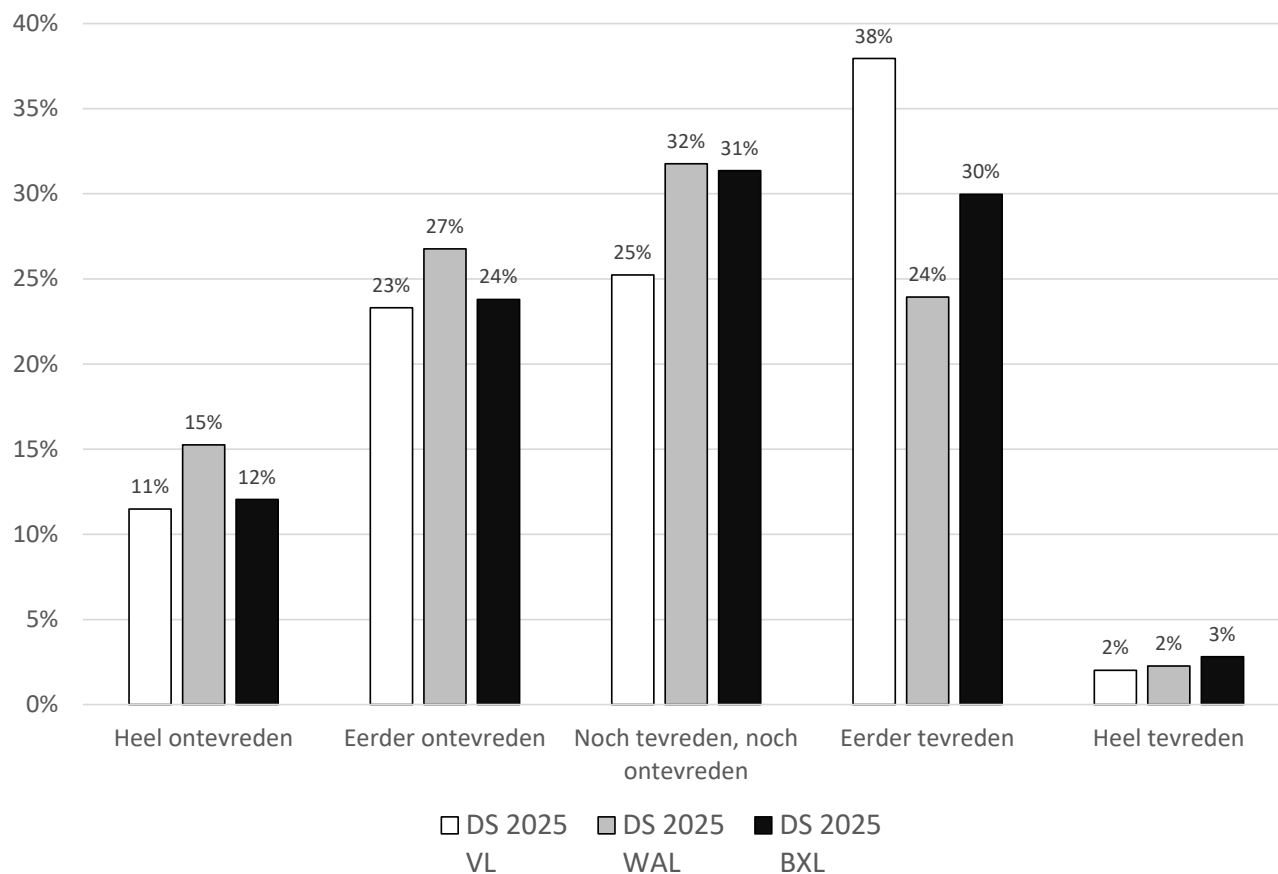
- De uitgebreide vragenlijst bevatte vragen over uiteenlopende thema's
- In dit rapport gaan we in op:
 0. Methode
 1. Democratie en beleid
 2. Evaluatie regering De Wever
 3. Populariteit politici
 4. Kiesintenties ('de peiling')
 5. Belang van politieke thema's in België
 6. Controle, autonomie en machteloosheid
 7. Beleidspreferenties en congruentie
 8. Internationale veiligheid
 9. Links-rechts-plaatsing
 10. Belang van politieke thema's in de wereld
 11. Issue ownership
 12. Partijen in de media
 13. Stemmotieven
 14. (II) Liberalisme
 15. Economische percepties
 16. Onderwijsbeleid
 17. Belangrijkste/opvallende resultaten van DS/EN2025

1. Democratie en beleid

Context en soorten attitudes

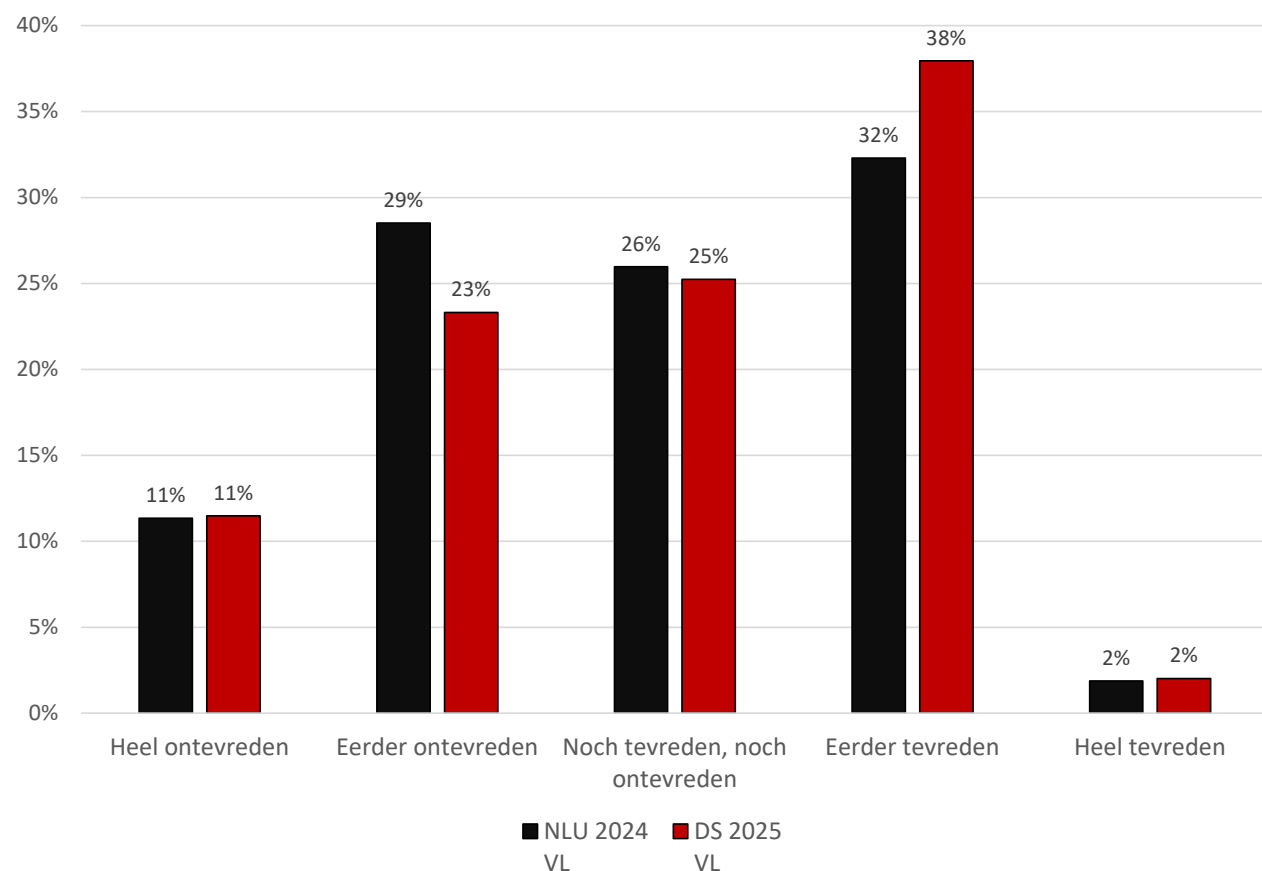
- Bij alle voorgaande versies van De Stemming sinds 2020, en nog meer tijdens de laatste edities, was de wijdverspreide politieke ontevredenheid bij veel Vlamingen zonder twijfel één van de belangrijke bevindingen.
- Voor DS/EN2025 is de centrale vraag of de ontevredenheid verschilt tussen de drie landsgedeelten, en of we dus hetzelfde vinden in Wallonië en Brussel.
- Toen DS/EN2025 in het veld was (maart 2025) was de regering De Wever net aangetreden na zeer lange onderhandelingen. Door de verkiezing van Donald Trump in de V.S. was er vooral sprake van grote internationale turbulentie. Wat effect heeft dat gehad op hoe Belgen over de politiek dachten?
- Voor De Stemming 2025 presenteren we analyses over:
 - (1) Tevredenheid werking democratie
 - (2) Belang democratie
 - (3) Algemene tevredenheid regeringsbeleid
 - (4) Politieke achterstelling

Tevredenheid democratie per landsdeel

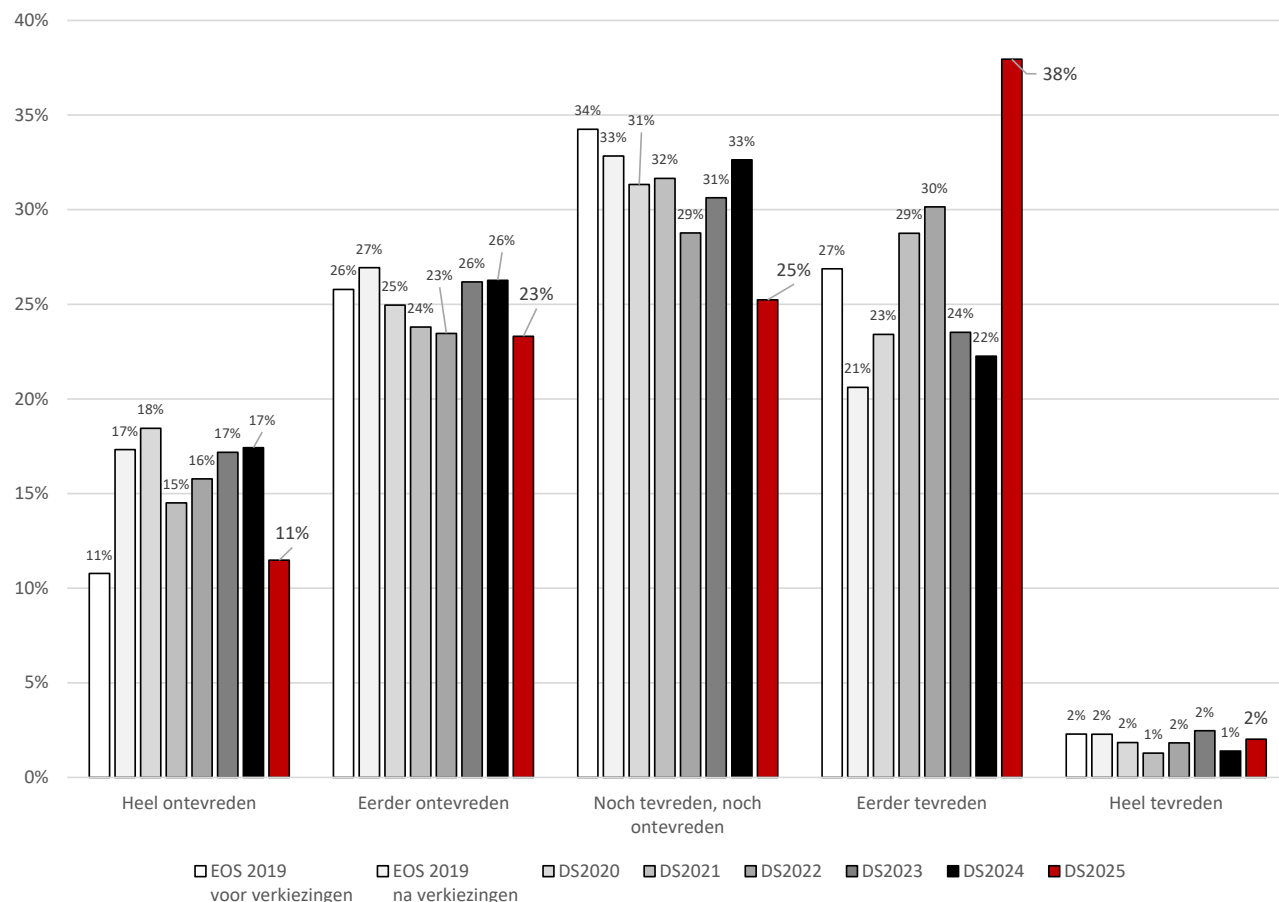
- *In het algemeen, bent u eerder tevreden of eerder ontevreden over de manier waarop de democratie in België werkt? (heel ontevreden tot heel tevreden).*
- Dit is een standaardvraag die internationaal en longitudinaal veel gebruikt wordt, de antwoorden zijn normaal gezien vrij stabiel doorheen de tijd.
- De belangrijkste vaststelling is dat de tevredenheid in Vlaanderen *gevoelig* hoger ligt dan in Wallonië en Brussel. 40% van de Vlamingen is (eerder) tevreden, terwijl maar 26% van de Walen en 33% van de Brusselaars dat zijn. De Brusselaars zijn dus ook meer tevreden dan de Walen, ondanks het feit dat op het moment van de bevraging er nog steeds geen Brusselse regering was. Noteer wel dat de vraag naar de democratie in *België* peilt en niet naar die in elke regio apart.
- In Vlaanderen is het aantal tevreden (40%) hoger dan het aantal ontevreden (33%), in Wallonië (26% vs. 42%) en in Brussel (33% vs. 36%) is het omgekeerd.

Tevredenheid democratie korte termijn

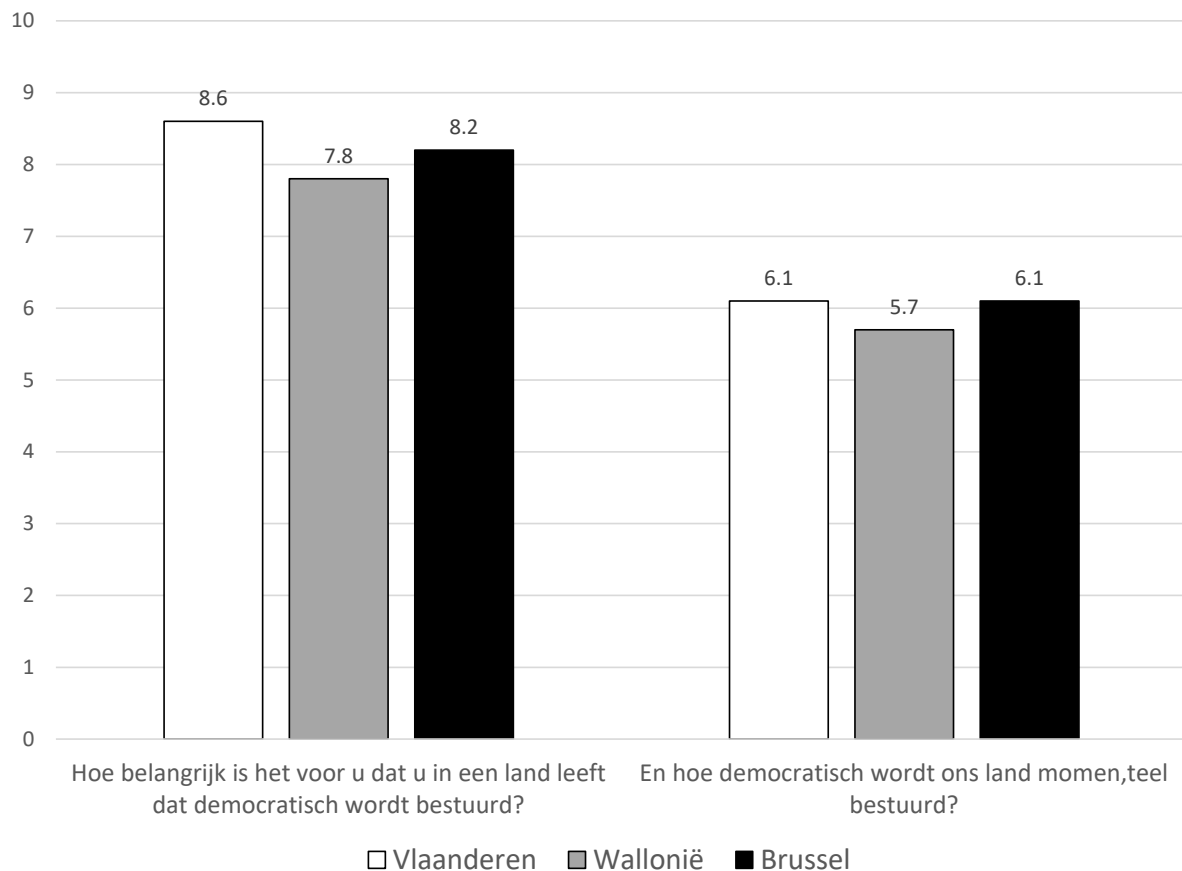
- Voor de korte-termijnveranderingen in Vlaanderen vergelijken we DS/EN2025 (afgenomen in maart 2025) met een eerdere bevraging van het NOTLIKEUS-consortium in juni 2024, dus rond de verkiezingen. Beide bevragingen zijn gebaseerd op hetzelfde BPACT panel.
- In Vlaanderen zien we een duidelijke *stijging* van de tevredenheid met de werking van de Belgische democratie tussen eind 2024 en begin 2025. Het verschil is significant ($\text{Chi}^2 = 0,008$). Het lijkt er op dat de geslaagde regeringsvorming de Vlamingen kon bekoren.
- In Wallonië en Brussel daarentegen zien we *geen* verschil tussen eind 2024 en begin 2025. Daar blijft de (on)tevredenheid op ongeveer hetzelfde niveau. We tonen deze grafieken hier niet, ze zijn terug te vinden in de Franstalige versie van dit rapport.

Tevredenheid democratie Vlaanderen lange termijn

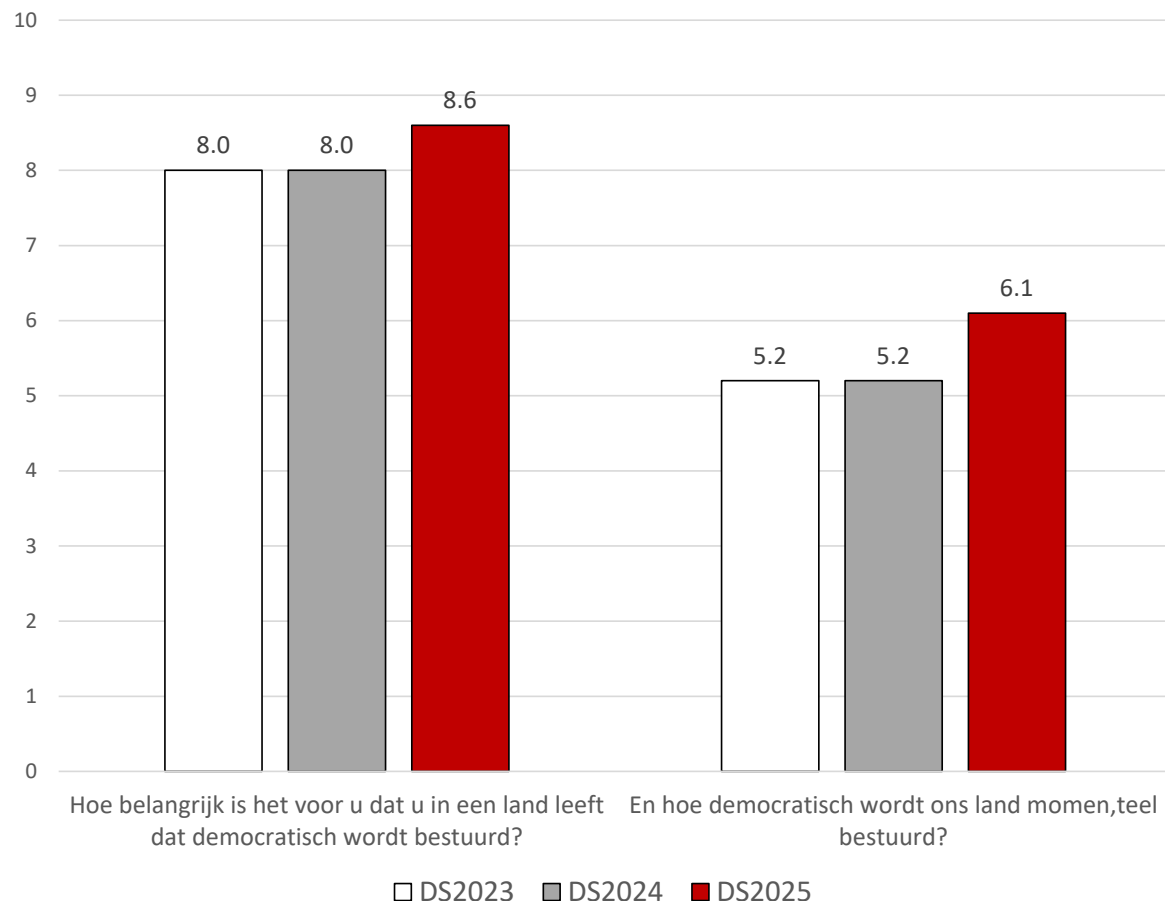
- Hier vergelijken we doorheen de tijd voor Vlaanderen. Opgelet: alle data van *voor* DS/EN2025 zijn afkomstig van bevragingen gebaseerd op het panel van het veldwerkbureau Kantar, terwijl de laatste bevraging gebaseerd is op data van het veldwerkbureau BPACT. De wijziging van bureau en de daarbij horende wijziging in samenstelling van het panel kan op zich al een verschil maken, dus we moeten opletten met zulke lange-termijn vergelijkingen.
- Als we op deze lange termijn vergelijken dan zien we een heel duidelijke 'schok' in 2025. De tevredenheid met de werking van de Belgische democratie bij de Vlamingen is er stevig op vooruitgegaan in 2025. Voor het eerst zijn er meer tevreden dan ontevreden Vlamingen.
- Nogmaals, de sterke stijging in 2025 kan voor een stuk te wijten zijn aan de wijziging van panel-provider maar gezien ook de korte-termijnwijziging (op de vorige slide) gebaseerd op hetzelfde panel op een stijging wijst, zijn we toch redelijk zeker dat we anno 2025 met een hogere tevredenheid in Vlaanderen zitten. Wellicht de hoogste tevredenheid in de laatste zes-en-een-half-jaar (sinds mei 2019).

Belang democratie per landsdeel

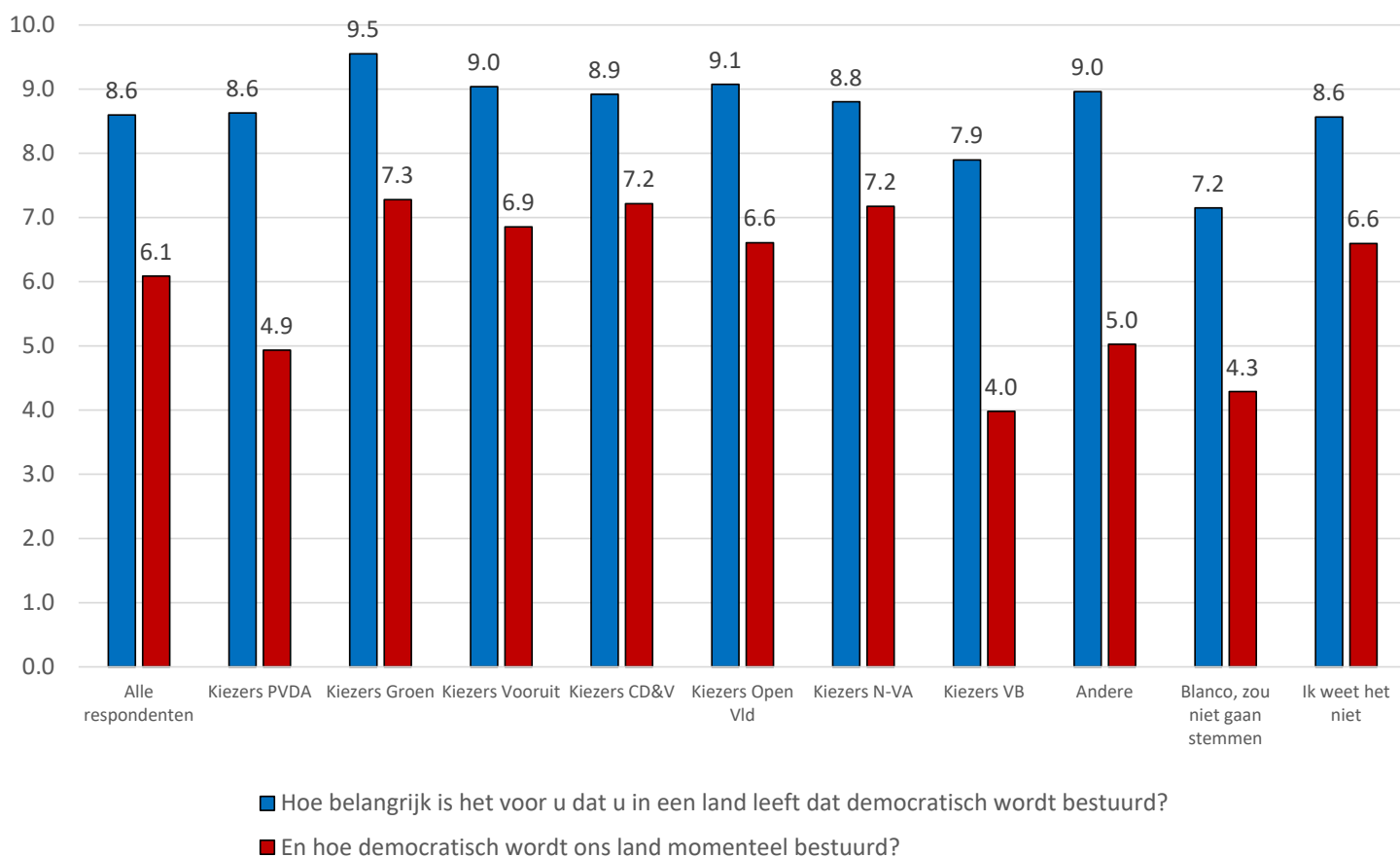
- *Hoe belangrijk is het voor u dat u in een land leeft dat democratisch wordt bestuurd? 0=helemaal niet belangrijk; 10=absoluut belangrijk. En hoe democratisch wordt ons land momenteel bestuurd? 0=helemaal niet democratisch; 10=volledig democratisch. De grafiek bevat de gemiddeld score op de 0-10 schaal van de twee items, per electoraat.*
- De meesten zeggen veel belang te hechten aan het feit dat ze in een democratie leven, de gemiddelde score is in elk van de drie landsdelen ruim boven de neutrale middencategorie van 5. Er is overweldigende steun voor het idee van democratie. Toch zien we dat Vlamingen (8,6) hoger scoren dan Brusselaars (8,2), en Brusselaars dan Walen (7,8).
- In contrast met de grote steun voor het principe van democratie staat de beoordeling van het democratiegehalte van ons huidig bestuur. Daarover zijn de Belgen, veel minder enthousiast. In elk van de drie landsdelen denkt een meerderheid in een democratie te leven, maar er is niet zo veel overschot. Opnieuw zijn Vlamingen (6,1) meer optimistisch, er is geen verschil met de Brusselaars (6,1) maar wel met de Walen (5,7).
- Tenslotte, als je beide items anno 2024 vergelijkt met DS2023 dan zie je eigenlijk geen verschillen. De resultaten zijn zo goed als identiek, er is geen evolutie het laatste jaar.

Belang democratie Vlaanderen korte termijn

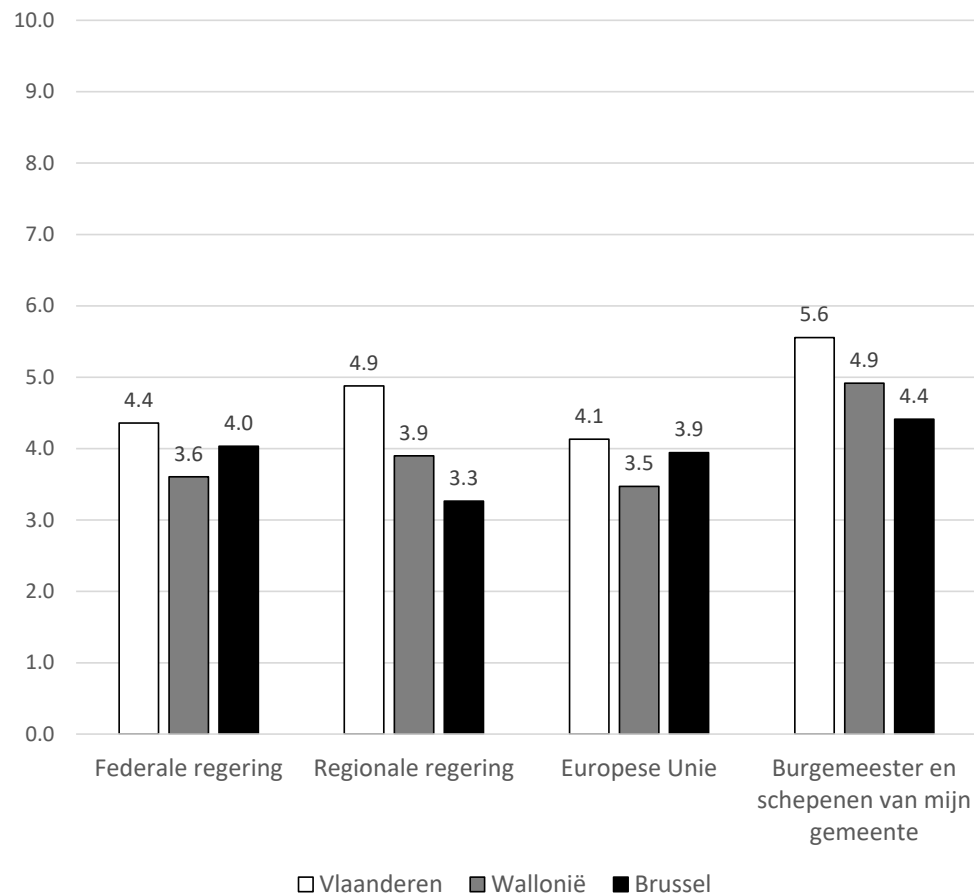
- In Vlaanderen hebben we deze items ook al in DS2023 en DS2024 opgenomen, we kunnen dus vergelijken. Opnieuw is enige voorzichtigheid geboden want we gebruikten in 2025 een ander panel dan in 2023 en 2024.
- Het patroon van de voorgaande analyses in Vlaanderen wordt bevestigd. Er is een stijging van het optimisme over onze democratie in Vlaanderen in 2025. Vlamingen zijn het belangrijker gaan vinden om in een democratie te leven en ze zijn meer overtuigd dat ons land democratisch wordt bestuurd. Noteer, nogmaals, dat deze data een verandering tov. 2024 (en 2023) suggereren, maar dat we voorzichtig zijn gezien de andere panelsamenstelling.

Belang democratie Vlaanderen per electoraat

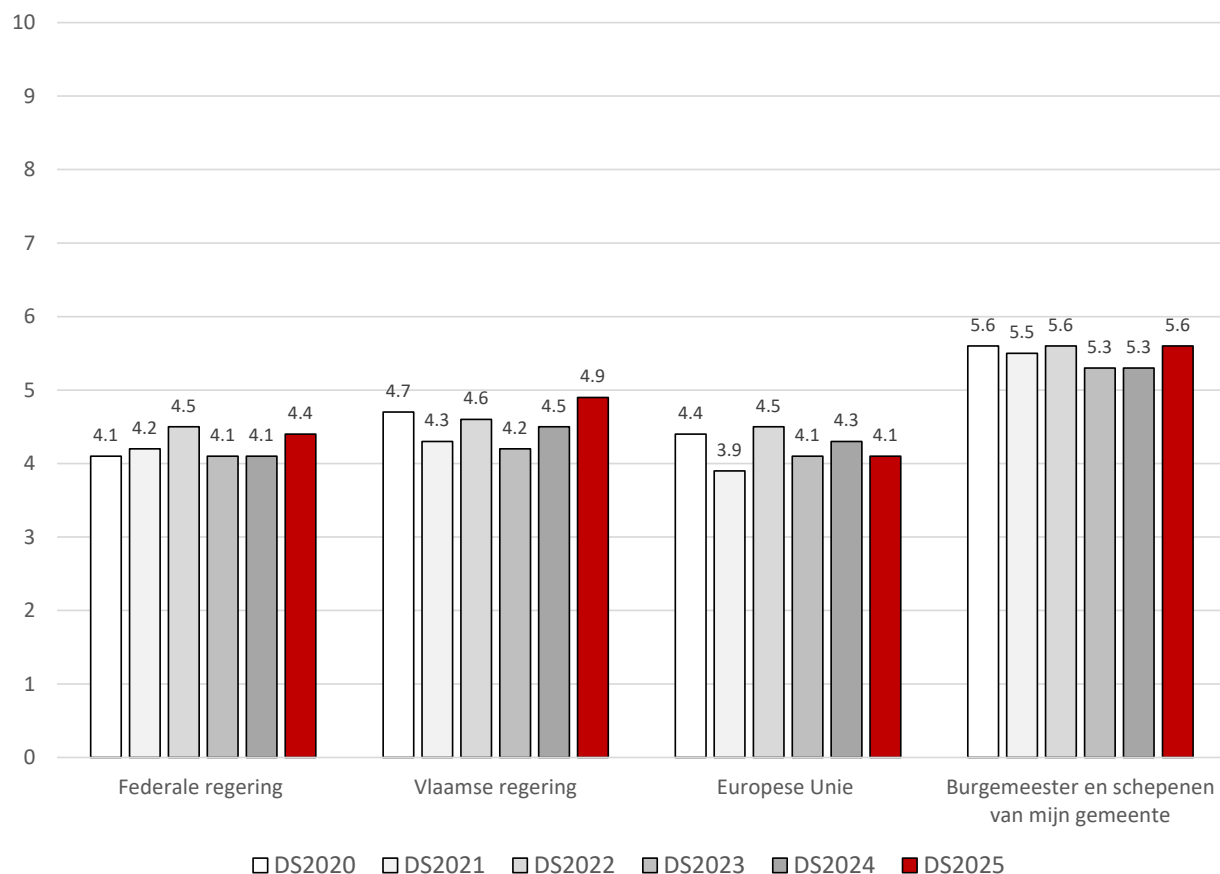
- Er zijn verschillen tussen de Vlaamse electoraten in het belang dat ze hechten aan democratie. Groen kiezers hechten héél veel belang aan democratie (9,5), VB-kiezers doen dat het minst (7,9) maar ze scoren nog steeds hoog. De verschillen tussen de andere electoraten zijn verwaarloosbaar.
- De beoordeling van de huidige democratie wijst gedeeltelijk in dezelfde richting. De kiezers van Vlaams Belang vinden dat ons land *niet* democratisch wordt bestuurd (4,0). Ze worden daarin nipt bijgetreden door de PVDA-kiezers (4,9). Bij alle andere electoraten, ook de kiezers van partijen die niet aan de regeringen deelnemen (Groen en Open Vld), is het oordeel over onze democratie gelijkaardig, gematigd positief.
- Voor de data voor Wallonië en Brussel verwijzen we naar het Frantalige rapport. Daar zijn het de kiezers van de radicaal-linkse PTB die het meest kritisch zijn

Algemene tevredenheid regeringsbeleid per landsdeel

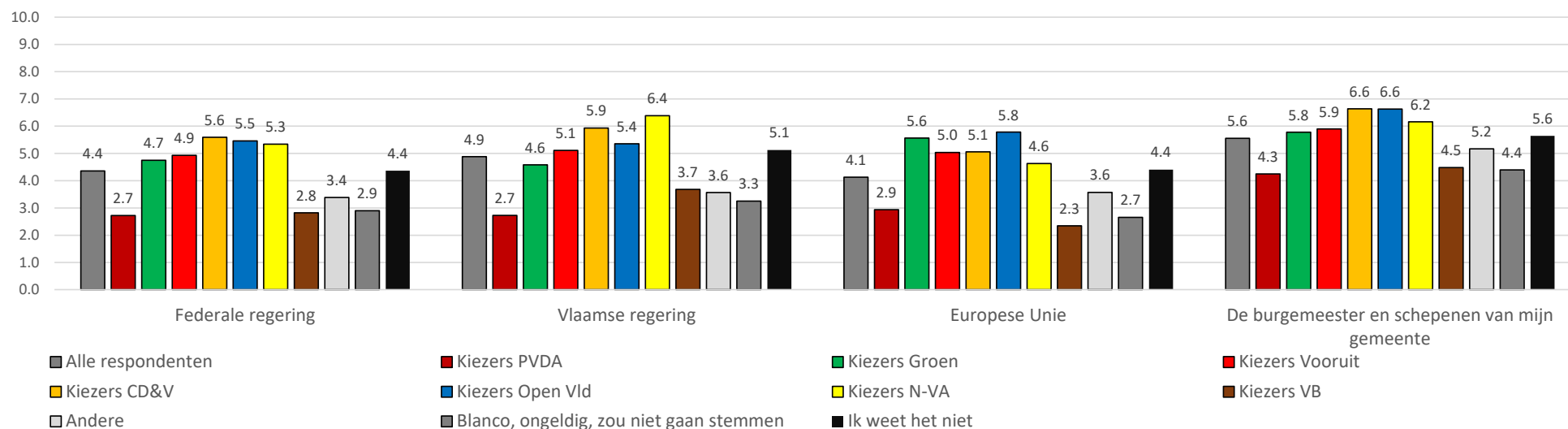
- *Hoe tevreden bent u over het beleid dat op de verschillende politieke bestuursniveaus werd gevoerd in de voorbije periode?*
- In grafiek: gemiddelde score op schaal van 0 (helemaal niet tevreden) tot 10 (helemaal tevreden).
- Alle bestuursniveaus zijn 'gebuisd' met scores onder het neutrale middelpunt van 5, alleen het lokale niveau in Vlaanderen is 'geslaagd' (5,6).
- Globaal zien we het gekende patroon: respondenten hebben het meeste vertrouwen in hun lokaal bestuur, dat ook het dichtst bij hen staat. Meestal scoort een 'verder weg' bestuursniveau lager, maar dat is niet zo met de Europese Unie die deze keer gelijkaardig met de regionale en federale regeringen scoort (behalve in Vlaanderen).
- De belangrijkste vaststelling is dat Vlamingen meer tevreden zijn met *elk* bestuursniveau dan de Walen en de Brusselaars. Ze scoren zowel de federale en de regionale regering hoger, maar ook de Europese Unie en hun gemeentebestuur. De verschillen zijn substantieel.
- De vergelijking tussen Wallonië en Brussel leert dat Brusselaars meer tevreden zijn over de federale regering en de Europese Unie, terwijl de Wallen meer vertrouwen uitspreken in hun regionale regering en in hun gemeentebestuur. Dat er op het moment van de bevraging nog geen nieuwe Brusselse regering was, speelt hier zeker een rol.

Tevredenheid regeringsbeleid Vlaanderen lange termijn

- Over de wat langere termijn van zes jaar heen (noteer opnieuw de wijziging van veldwerkbureau in 2025), zien we geen sterke wijzigingen in de tevredenheid met het beleid van de verschillende bestuursniveaus. Er is soms marginale vooruitgang, en dan weer achteruitgang. In 2023 daalde het vertrouwen in *alle* bestuursniveaus significant. In 2024 zagen we een significante stijging voor het Vlaamse bestuursniveau (van 4,2 naar 4,5).
- In DS/EN2025 zien we over het algemeen een lichte stijging van de tevredenheid met het beleid van de verschillende bestuursniveaus (niet voor Europe Unie). Maar de verschillen 2024-2025 zijn al bij al klein. Doordat we in 2024 en 2025 een andere veldwerkbureau gebruikten, durven we niet zeggen of de tevredenheid met het beleid in 2025 nu echt hoger ligt dan in 2024.

Tevredenheid regeringsbeleid per electoraat

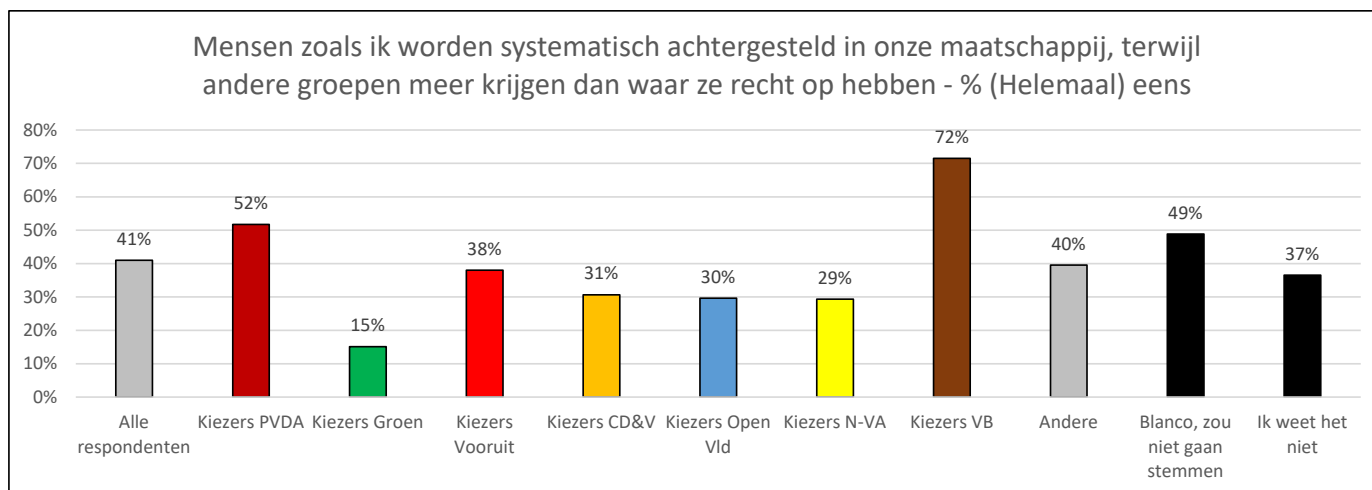
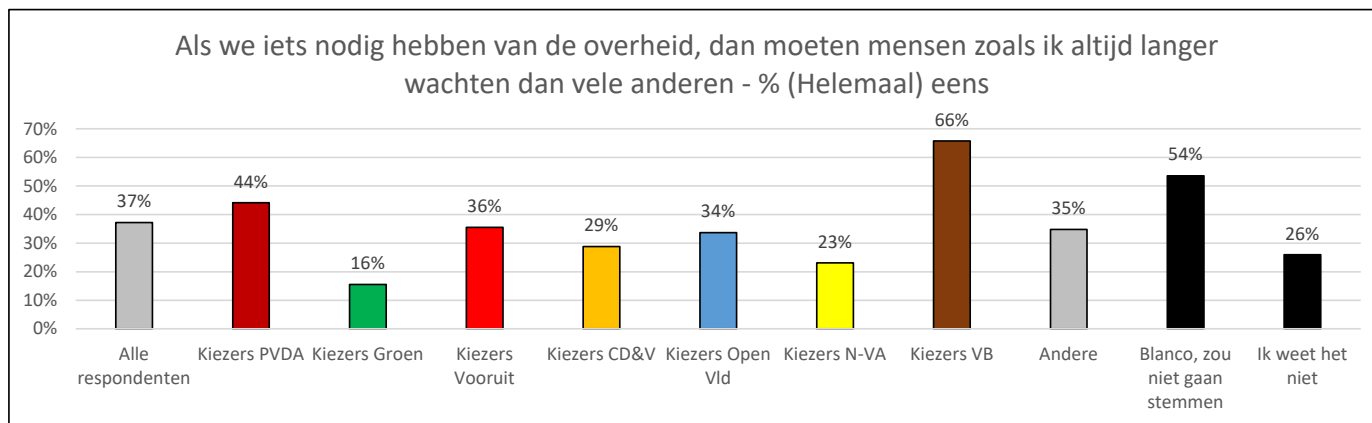

- Zoals vorige jaren, vinden we grote verschillen tussen de electoraten in hun globale beoordeling van de verschillende bestuursniveaus. Vlaams Belang-kiezers en PVDA-kiezers zijn het meest negatief over *alle* niveaus (ook het lokale). Kiezers van Open Vld en cd&v zijn globaal het meest tevreden (ook soms de kiezers van N-VA en Groen).
- De kiezers die op andere partijen zouden stemmen en vooral degenen die zeggen blanco/ongeldig/niet te zullen gaan stemmen zijn *nog* meer ontevreden met het regeringsbeleid dan de kiezers van VB en PVDA. De kiezers die niet weten voor welke partij ze zouden stemmen, hebben een heel andere patroon: zij lijken qua beleidstevredenheid sterk op de gemiddelde kiezer.
- De vorige jaren was het zo dat kiezers simpelweg keken naar de regering waar hun partij al dan niet in zat, en lieten ze hun oordeel daar (deels) van afhangen (maar het kon ook omgekeerd zijn). In DS/EN2025 wordt dat patroon gedeeltelijk doorbroken. De federale en regionale regeringsdeelname van Vooruit leidt niet echt tot een uitgesproken positieve beoordeling van die twee bestuursniveaus door Vooruit-kiezers. En de verdwijnen van de Open Vld uit die beide regeringen heeft evenmin tot een uitgesproken negatieve beoordeling van het beleid van die regeringen geleid. Groene kiezers zijn tevreden met het Europese beleid. Bij de N-VA zien we wel dat de veelbesproken deelname van de partij aan de federale regering en het federale leiderschap van Bart De Wever een verschil maakt. In DS2024 scoorde de federale regering (waar N-VA toen niet aan deelname) nog een schamele 4,0 bij N-VA-kiezers terwijl de nieuwe regering met Bart De Wever aan het hoofd in 2025 5,3 scoort. Er is geen groot enthousiasme over de federale regering maar ze scoort wel het hoogst onder N-VA-kiezers sinds het begin van onze metingen in 2020.
- In Wallonië en Brussel zien we gelijkaardige patronen (voor grafieken met alle data verwijzen we naar het Franstalige rapport). In Wallonië zijn vooral MR-kiezers opvallend tevreden over alle bestuursniveaus (ook het Europese en lokale), met telkens de kiezers van Les Engagés op de tweede plaats. De linkse electoraten (PVDA, Ecolo en PS) zijn heel wat minder tevreden; de grootste ontevredenheid zit bij de PTB; kiezers van andere partijen en blanco/ongeldig/niet zijn nog minder tevreden dan de PTB-kiezers

Vlaanderen	Coeff.
Leeftijd	0.00
Vrouw	0.11
Opleidingsniveau (ref: middelbaar afgemaakt)	
Lager opgeleid	-0.09
Hoger opgeleid	0.13
Gestandaardiseerd inkomen (ref: middelste kwartielen)	
Laagste kwartiel inkomen	-0.25**
Hoogste kwartiel inkomen	0.18*
Links-Rechts	-0.02
Sociaal-economisch links-rechts	0.03
Sociaal-cultureel links-rechts	-0.09***
Politieke interesse	0.07***
Stemkeuze (referentie: N-VA)	
PVDA	-1.97***
Groen	-0.48***
Vooruit	-0.38***
CD&V	0.04
Open VLD	-0.06
Vlaams Belang	-1.80***
Andere partij	-1.33***
Blanco / ik zou niet gaan stemmen	-1.74***
Ik weet het niet	-0.62***
Intercept	5.78***

- We creëren één schaal die de verschillende indicatoren van ontevredenheid en wantrouwen samenvoegt. Deze schaal capteert (1) beleidstevredenheid (lokaal/regionaal/federaal/Europees), (2) tevredenheid met de democratie, en (3) belang van de democratie. Hogere waarden = meer vertrouwen/tevredenheid; lagere waarden = minder vertrouwen/tevredenheid. Deze 'superschaal' is betrouwbaar ($\alpha = ,81$, wat aangeeft dat deze indicatoren sterk samenhangen).
- Dan schatten we een regressiemodel waarbij we voorspellen wie er vertrouwen heeft en wie niet. De resultaten staan in de grafiek hiernaast. Significant negatieve effecten in rood, significant positieve in groen.
- De hoogste inkomens zijn meer tevreden, lagere inkomens minder tevreden.
- Als je jezelf als sociaal-cultureel rechts definieert (zie verder), dan ben je minder tevreden. We zien (niet in weergegeven model) licht curvilineair effect, waarbij ontevredenheid op de extremen van de culturele en economische links-rechts as allebei meer ontevreden zijn in vergelijking met het centrum.
- Mensen met meer politieke interesse, zijn meer tevreden.
- De referentie is N-VA: alle buiten CD&V en Open VLD zijn alle electoraten minder tevreden – maar PVDA en VB springen er in negatieve zin uit, alsook de respondenten die voor een andere partij zouden stemmen, of die helemaal niet zouden gaan stemmen.

Politieke achterstelling per Vlaams electoraat

- In DS/EN2025 namen we twee nieuwe items op die proberen te capteren in welke mate kiezer zich relatief gedeprimeerd en dus politiek achtergesteld voelen ten opzichte van andere maatschappelijke groepen.
- *In welke mate bent u het oneens of eens met volgende stellingen?* Antwoorden op een 5-puntenschaal schaal van Helemaal Oneens tot Helemaal Eens, met een 'weet-niet'-optie.
- Het gevoel van (oneerlijke) achterstelling is **zéér** sterk aanwezig bij het electoraat van het Vlaams Belang, telkens meer dan twee derde van de kiezers van die partij zeggen dat ze politiek slecht behandeld worden in vergelijking met anderen. Ook bij PVDA-kiezers is dat gevoel sterker aanwezig, maar minder dan bij VB-kiezers. Het leidt geen twijfel dat deze gevoelens van verwaarlozing bijdragen tot het stemmen op deze radicale partijen.
- Bij de andere electoraten vormen de Groen-kiezers een duidelijke antipode. Deze kiezers hebben **helemaal níét** het gevoel dat ze achtergesteld worden. Ook het N-VA-electoraat heeft minder dan het gemiddelde electoraat een gevoel van achterstelling.

Besluit democratie en beleid

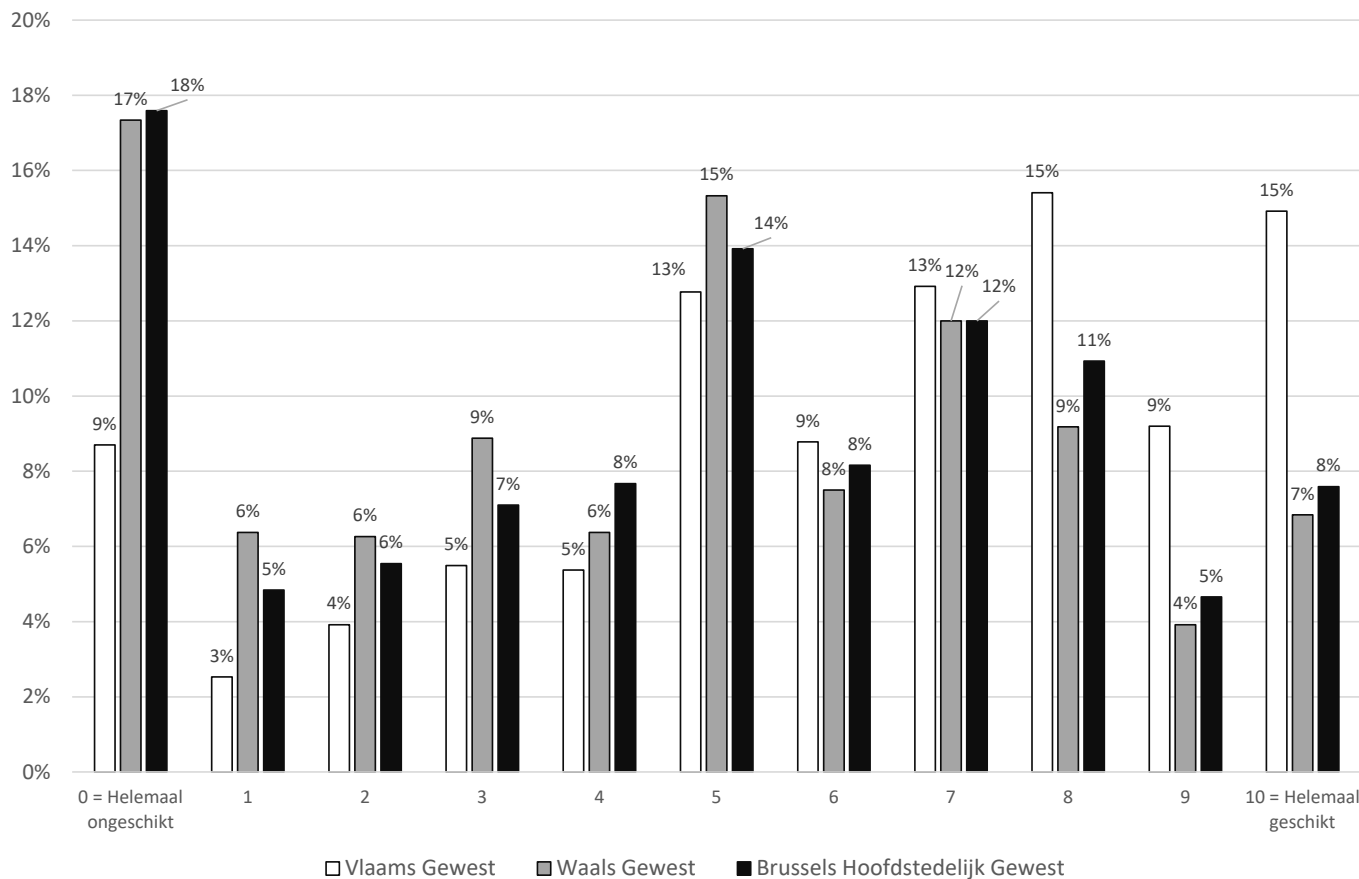
- Bij de Vlamingen zagen we in DS2023 nog een daling van de politieke tevredenheid en in DS2024 bleven we op een gelijkaardig laag niveau. In DS/EN2025 zien we in Vlaanderen een kentering. De tevredenheid met de werking van de Belgische democratie gaat er significant op vooruit. Het lijkt er op dat we anno 2025 het hoogste tevredenheidsniveau sinds het begin van De Stemming hebben bereikt, hoewel we voorzichtig moeten blijven door de wijziging van dataprovider. Dat wil niet zeggen dat de Vlamingen razend enthousiast zijn over de werking van hun democratie, maar er zijn nu meer Vlamingen die er positief dan negatief over oordelen. Dat lijkt een eerste aanduiding te zijn dat het aantreden van de regering De Wever voor heel wat Vlamingen toch een soort van kentering zou kunnen geweest zijn.
- Verder zien we erg veel steun voor het principe van de democratie, de grootste groep burgers vindt het belangrijk dat ze in zo'n systeem leven.
- De tweede centrale vaststelling is dat Vlamingen heel wat blijer zijn met wat ze in de politiek zien gebeuren dan de Walen en de Brusselaars. De verschillen tussen de landsdelen zijn wel vrij groot. Zo goed als alle indicatoren (tevredenheid democratie, leven in democratie, tevredenheid beleid...) wijzen in die richting.
- Verdere analyse gaf aan dat het politieke ongenoegen veruit het diepst is bij de electoraten van de twee meest radicale partijen, PVDA en vooral Vlaams Belang. Vooral bij die laatste partij is de boosheid erg groot. Dat electoraat wijst het beleid op elk niveau af, ook het lokaal beleid, en misschien nog belangrijker is de enorm sterk ervaren politieke achterstelling. Kiezers van het Vlaams Belang hebben héél erg sterk de indruk dat 'mensen zoals zij' systematisch worden benadeeld. De verschillen met de andere electoraten, zelfs dat van PVDA, is duizelingwekkend. Die diep gewortelde ontevredenheid en gevoel van relatieve deprivatie is zonder twijfel één van de centrale drijfveren voor een stem op de radicaal-rechtse partij.

2. Evaluatie regering De Wever

Een prille evaluatie van de nieuwe regering

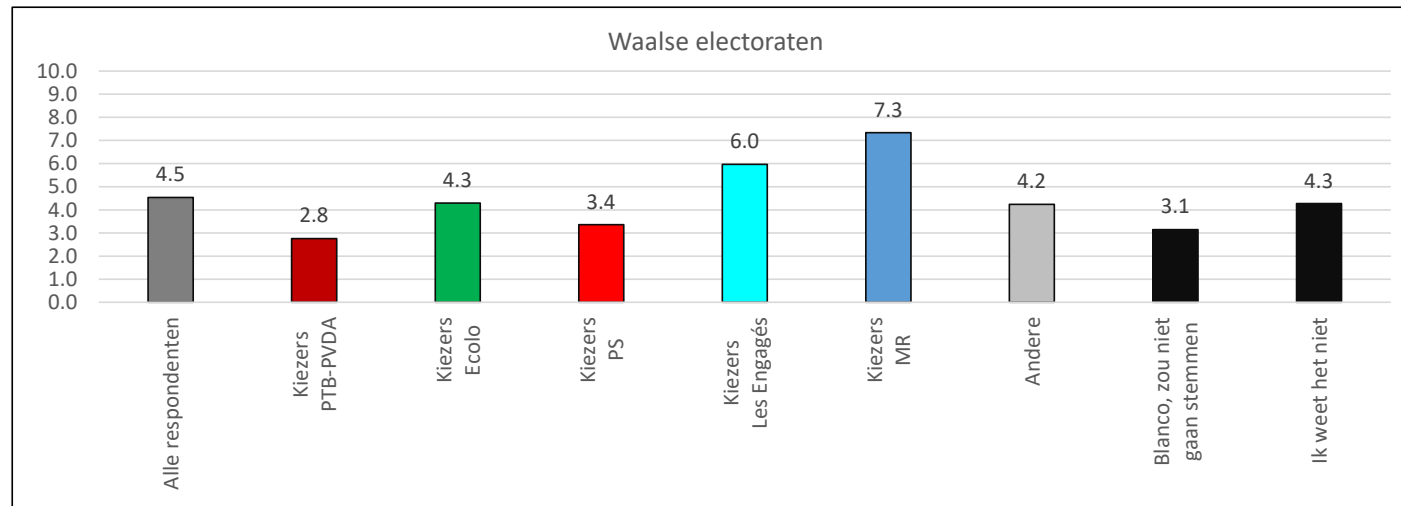
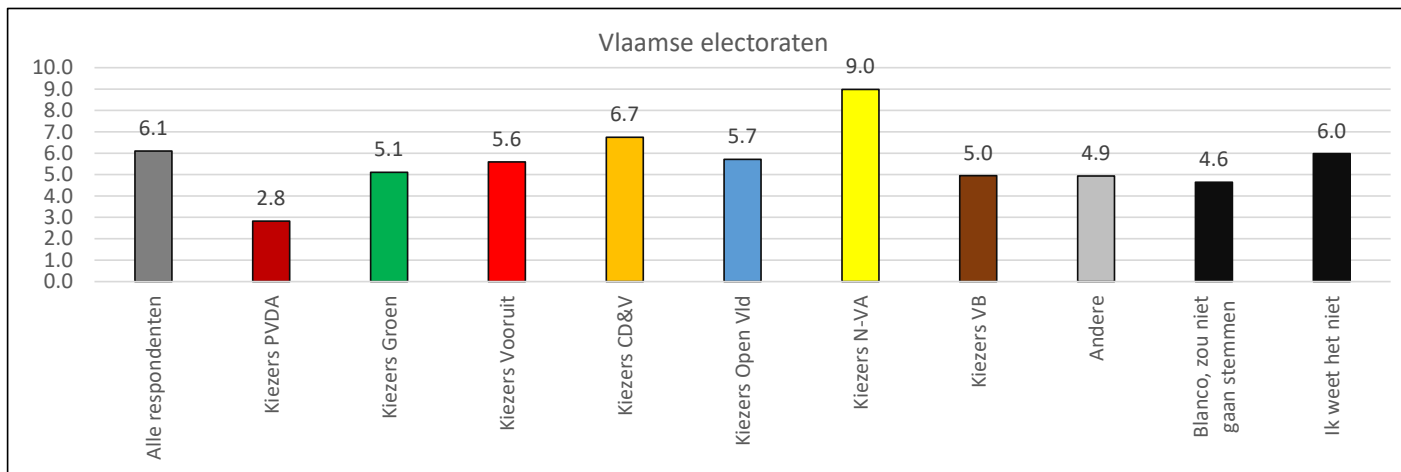
- DS/EN2025 was in het veld tussen 3 en 24 maart 2025. Exact één maand vroeger, op 3 februari 2025, was de regering De Wever aangetreden. De samenstelling van de regering was bekend, en de belangrijkste beleidsplannen van de regering waren bekend geraakt. Het protest was ook al op gang gekomen. Hoe evalueren Vlamingen, Walen en Brusselaars de nieuwe regering?
- We stelden een groot aantal vragen over de nieuwe federale regering:
 - 1) Geschiktheid van Bart De Wever als premier
 - 2) Tevredenheid met regering De Wever (apart qua (a) personen, (b) partijen, (c) maatregelen, (d) lastenverdeling)
 - 3) Acceptatie beleidsmaatregelen regering De Wever
 - 4) Inschatting eerlijkheid lastenverdeling regering De Wever
 - 5) Acceptatie protest tegen maatregelen regering De Wever

Geschiktheid Bart De Wever als Belgische premier per landsdeel

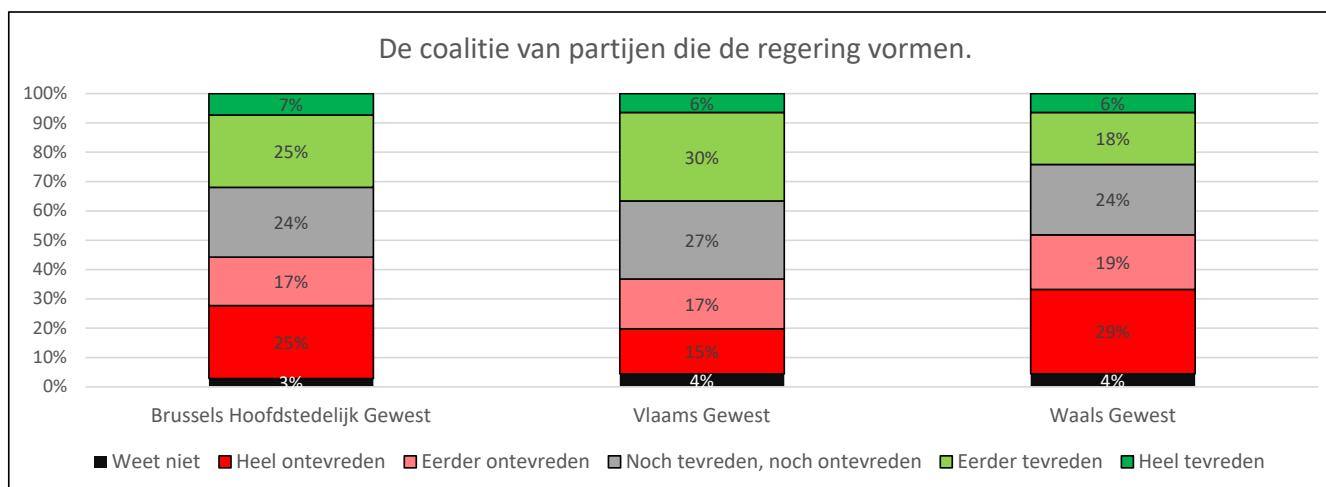
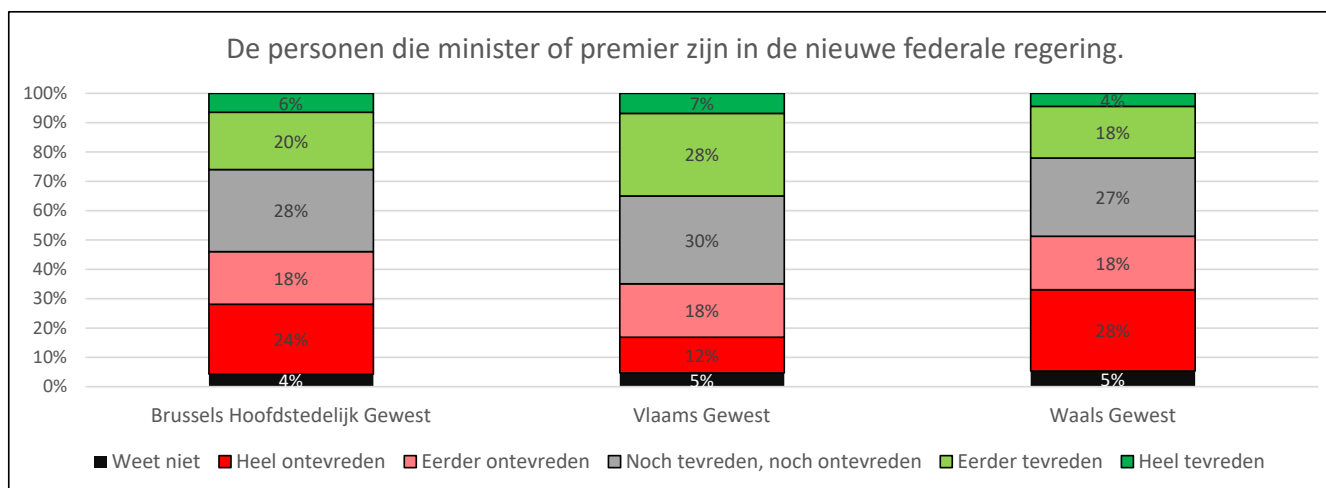
- *Vindt u Bart De Wever ongeschikt of geschikt om premier te zijn van ons land?*
Antwoordschaal van 0=helemaal Ongeschikt tot 10=Helemaal Geschikt.
- Behorende tot de Vlaams-nationalistische N-VA die voor Vlaamse onafhankelijkheid pleit, hoe wordt Bart De Wever in de drie landsgedeelten gepercipieerd?
- In Vlaanderen is de opinie over De Wevers geschiktheid duidelijk positief. Zijn gemiddelde geschiktheid wordt op de 0-10 schaal op 6,1 ingeschat, wat aan de positieve kant is. Grote groepen Vlamingen vinden hem geschikt tot zeer geschikt om het hoogste ambt te bekleden.
- Walen en Brusselaars zijn meer verdeeld over De Wever, met net wat meer tegenstanders dan voorstanders. Walen scoren hem 4,5, Brusselaars 4,8. De Wever is een polariserende figuur onder de Franstaligen: een grote groep vind hem helemaal ongeschikt, maar er zijn ook grote groepen kiezers die hem wel geschikt achten. Het is dus niet zo dat De Wever bij aanvang van zijn regering op grote Franstalige tegenstand botst, hij geniet er het voordeel van de twijfel, maar hij is er wel een meer polariserende figuur met sterke tegenstanders en sterke voorstanders.

Geschiktheid Bart De Wever als Belgische premier per Vlaams en Waals electoraat

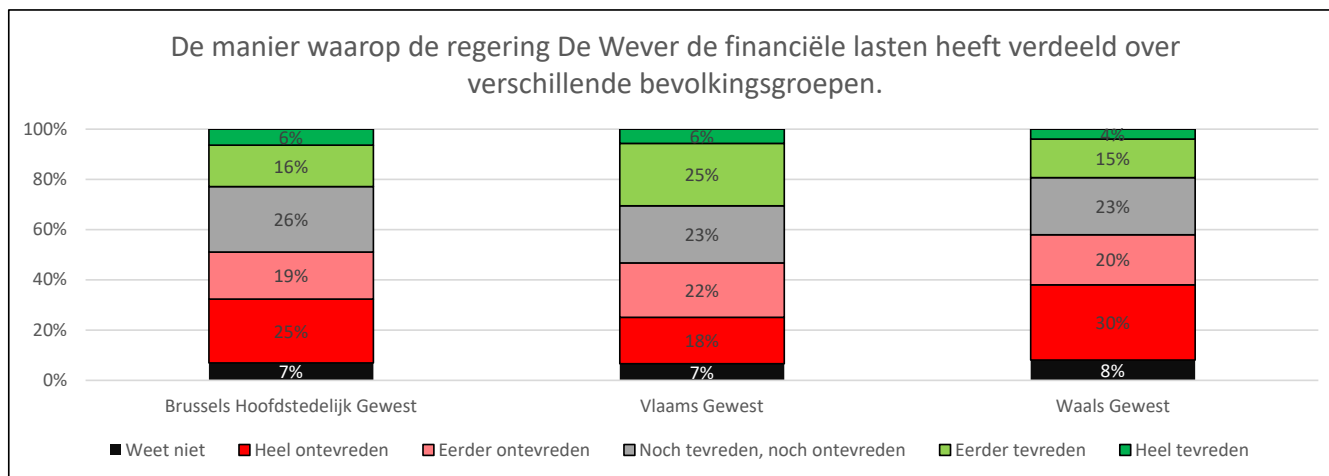
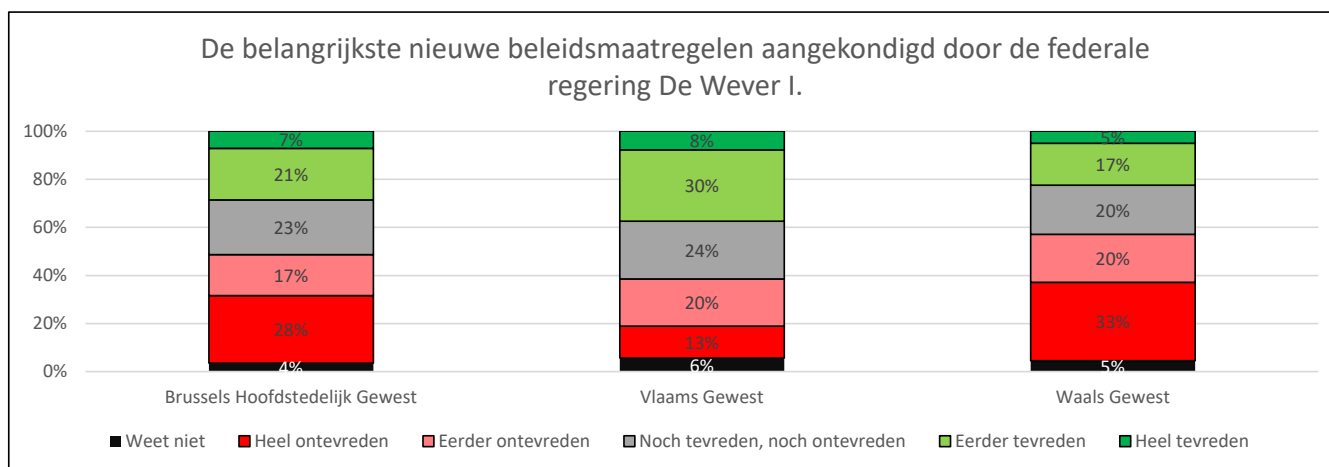
- Het oordeel over de geschiktheid van Bart De Wever als federaal premier varieert sterk over de verschillende Vlaamse electoraten. Maar toch zijn er bijna in elk electoraat meer positieve dan negatieve evaluaties. Alleen de PVDA-kiezers oordelen ronduit negatief (2,8), maar *alle* andere electoraten scoren hem gemiddeld boven of net op de middencategorie van 5, zelfs de VB-kiezers doen dat (5,0) en ook het linkse Groen-electoraat (5,1). Dat is toch wel een opvallende vaststelling: zelfs electoraten die niet tot de regering De Wever toetraden en/of die ideologisch van De Wevers N-VA afstaan oordelen vrij positief over zijn premiergeschiktheid. Terwijl De Wever zelf schijnbaar met lange tanden het federaal premierschap opnam, is zijn eigen N-VA-achterban ronduit laaiend over hun voorman als geschikte eerste minister (9,0).
- We zagen al dat Waalse kiezers kritischer zijn voor De Wever en dat geldt ook voor de verschillende Waalse electoraten. Kiezers van PTB (2,8) en PS (3,4) zijn uitgesproken negatief, kiezers van Ecolo (4,3) zitten eerder in het midden, terwijl de kiezers van Les Engagés (6,0) en vooral MR (7,3) enthousiast zijn over de Wever als premier.
- Voor gelijkaardige data over de mening van de Brusselaars verwijzen we naar het Franstalige zuster rapport

Tevredenheid over regering De Wever per landsdeel (1)

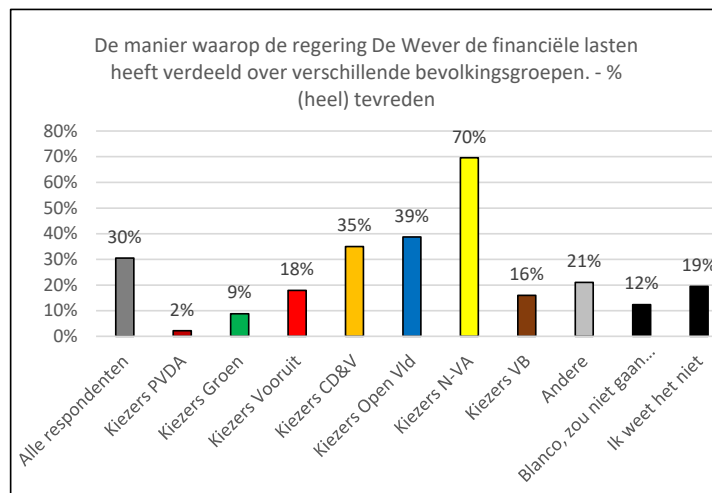
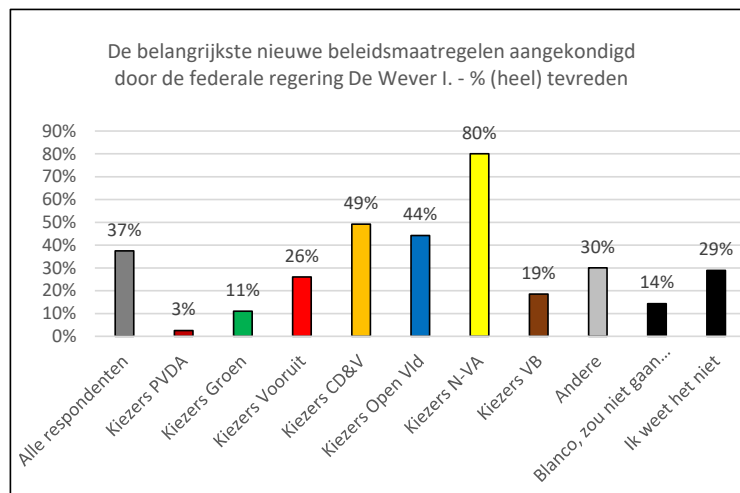
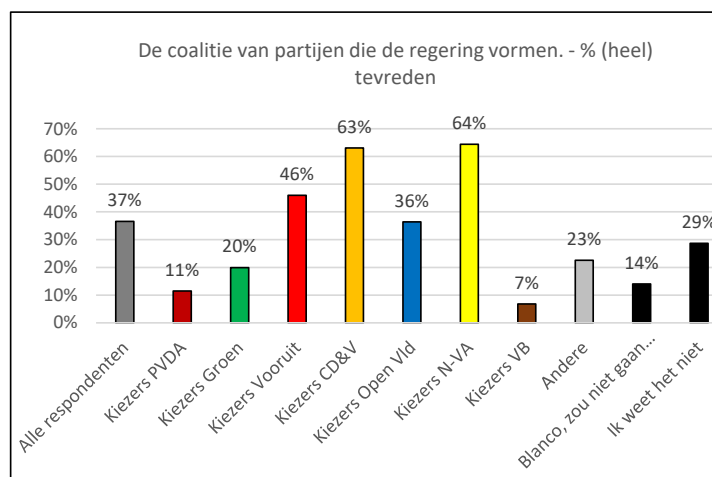
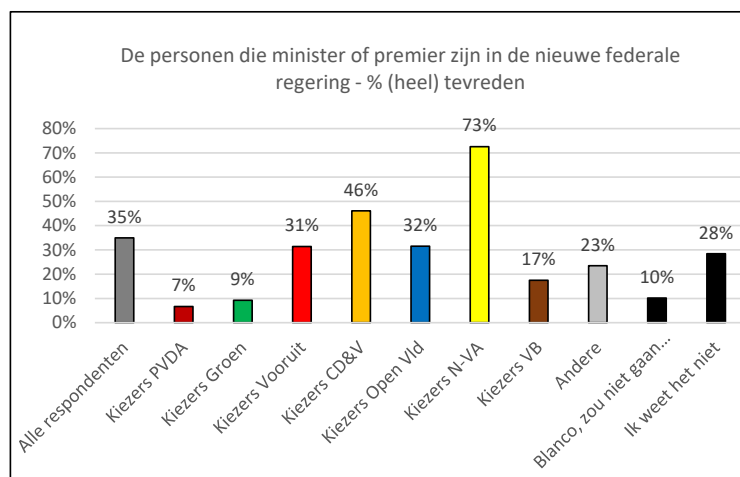
- De federale regeringscoalitie is ondertussen gevormd. Kan u aangeven hoe tevreden of ontevreden u bent over volgende aspecten van de regering? (1) De personen die minister of premier zijn in de nieuwe federale regering, (2) De coalitie van partijen die de regering vormen, (3) De belangrijkste nieuwe beleidsmaatregelen aangekondigd door de federale regering De Wever 1, (4) De manier waarop de regering De Wever de financiële lasten heeft verdeeld over verschillende bevolkingsgroepen. Antwoordschaal 1-5 van 1=Heel Ontevreden tot 5=Heel Tevreden.
- De personele en de partij Samenstelling van de nieuwe federale regering stuit in Vlaanderen niet op groot verzet. Slechts 30% van de Vlamingen is ontevreden met de mensen die de regering bevolken en slechts 32% is ontevreden met de partijen die de regering uitmaken.
- In Wallonië en Brussel ligt dat anders. Grote minderheden in Wallonië (46%) en Brussel (42%) zijn ontevreden met de personele compositie van de regering De Wever, en ook de partijcombinatie wordt aangevochten door grote minderheden in Wallonië (48%) en Brussel (42%). Al bij al is er duidelijk een groot verschil in steun voor de ministers en de partijcombinatie tussen Vlaanderen en Wallonië/Brussel. Gezien de regering De Wever ook in Franstalig België op meerderheidssteun in het parlement kan rekenen, is het wellicht de deelname van de separatistische N-VA in de regering die de Franstaligen parten speelt.

Tevredenheid over regering De Wever per landsdeel (2)

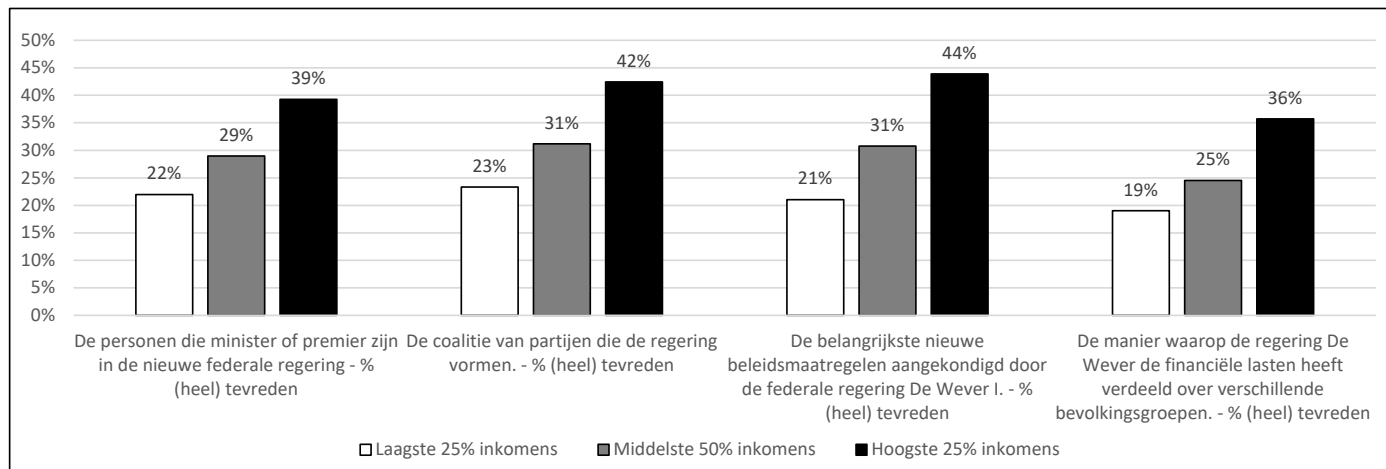
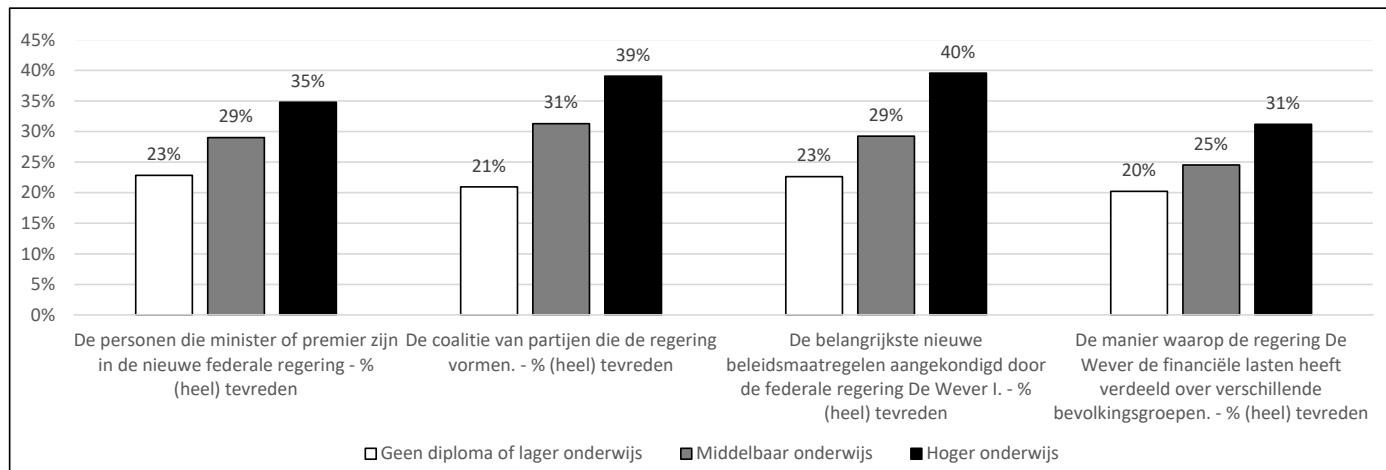
- De grafieken hiernaast vatten de 'inhoudelijke' tevredenheid met de regering De Wever.
- De aangekondigde beleidsmaatregelen kunnen op tevredenheid (of eerder: afwezigheid van ontevredenheid) rekenen bij een meerderheid van Vlamingen, 33% van de Vlamingen is tegen de maatregelen gekant, 38% is er tevreden mee, en 24% zit in het midden. In Brussel en Wallonië ligt dat anders en helt de balans naar de andere richting door. In Wallonië is een meerderheid ontevreden met het regeerakkoord (53%) en is de expliciete steun klein (22%). Brussel is wat meer verdeeld met 45% ontevredenheid en 28% tevredenheid maar ook daar is er dus meer scepticisme dan steun.
- Eén van de aspecten die frequent werd besproken op het moment van het bekend maken van de geplande regeringsmaatregelen was de vraag of de lasten van de noodzakelijke besparingen evenredig over de verschillende bevolkingsgroepen worden verdeeld ('sterkste schouders'). Er is een vraag die daar expliciet naar peilt en het antwoord in alle drie de gewesten, ook in Vlaanderen, is 'neen'. In Vlaanderen is de steun voor de geplande verdeling nog substantieel (31%) maar ook daar zijn er meer die vinden dat de lasten ongelijk verdeeld zijn (40%). In zowel Wallonië als Brussel is een uitgesproken meerderheid gekant tegen hoe de lasten door de regering worden verdeeld. In Brussel is 22% tevreden en 44% ontevreden, in Wallonië is 19% tevreden en 50% ontevreden.
- In vergelijking met de twee eerder besproken aspecten, de personele compositie en de partijcombinatie van de regering zien we dat de inhoudelijke evaluatie (beleidsmaatregelen en verdeling lasten) van De Wever veel meer negatief is.

Tevredenheid over regering De Wever per Vlaams electoraat

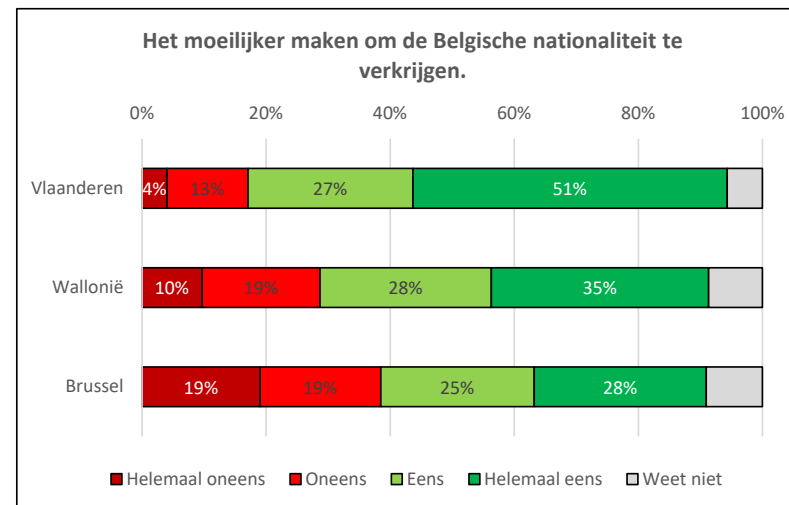
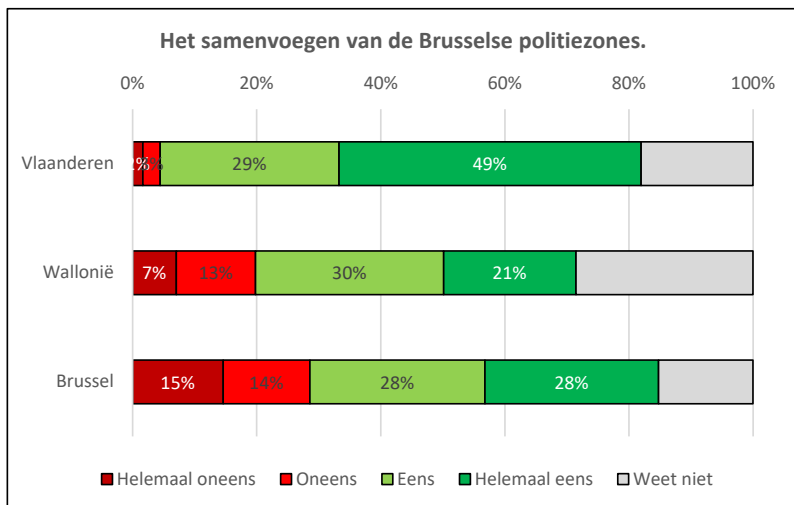
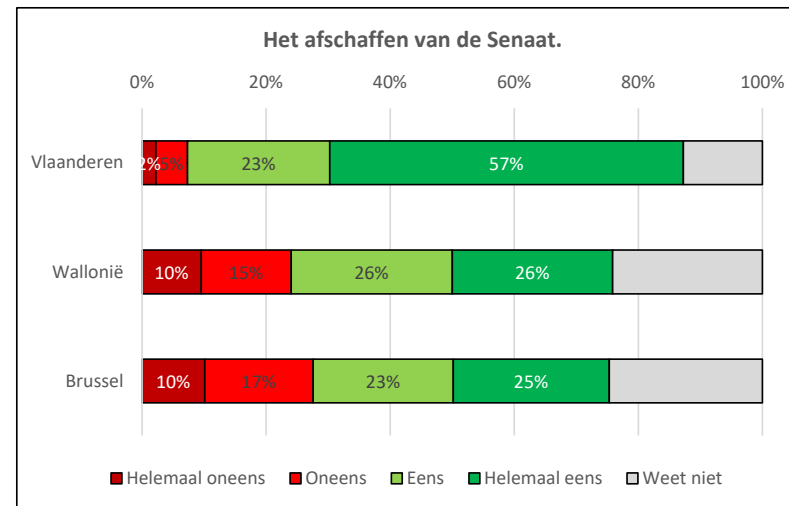
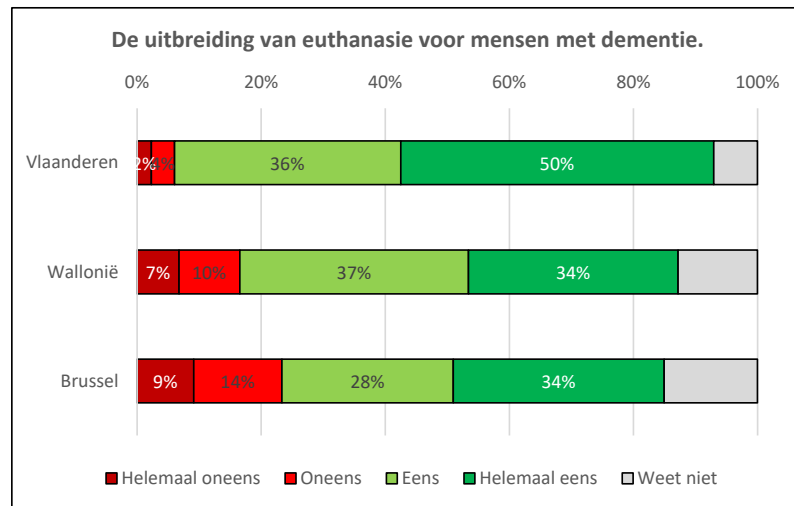
- Kijkend naar de Vlaamse electoraten zien we grote verschillen in tevredenheid met de verschillende aspecten van de regering De Wever.
- Dat kiezers van de radicale oppositiepartij **PVDA** over de gehele lijn negatief zijn, zal niet verwonderen. Ook **VB**-kiezers en **Groen**-kiezers zijn rondt negatief.
- Het meest positief zijn zonder twijfel de **N-VA**-kiezers. Grote meerderheden van die kiezers steunen alle aspecten van de regering die door hun voorman wordt geleid. De regering De Wever wordt voor kiezers van N-VA zeer duidelijk als 'hun' regering gepercipieerd.
- Voor **Open Vld** wordt het als sociaal-economisch rechtse partij moeilijk oppositie voeren tegen een rechtse regering. Open-Vld-kiezers zijn niet enthousiast over de personele samenstelling van de regering en over de partijen die er aan deelnemen, maar ze zijn minder negatief over de inhoudelijke keuzes van De Wever. Qua inhoud is er bij Open-Vld-kiezers bijna evenveel steun voor de regering als bij de cd&v-kiezers, wiens partij wél aan de regering deelneemt.
- cd&v** zit inhoudelijk wat ongemakkelijk in de regering. De personen en de partijen die er deel van uitmaken zijn oké, en de maatregelen zijn ook nog in orde, maar de verdeling van de lasten is niet helemaal naar de smaak van de cd&v-kiezer (35% tevreden maar, 30% ontevreden (niet in grafiek)).
- Van de drie Vlaamse regeringspartijen zit **Vooruit** duidelijk het slechtst in zijn vel in de regering De Wever. Op alle aspecten scoren de Vooruit-kiezers de regering De Wever lager dan de cd&v- en de N-VA-kiezers. Vooral de aangekondigde maatregelen en nog veel meer de verdeling van de lasten zijn een doorn in het oog van de Vooruit-kiezers. Slechts 26% steunt de maatregelen (vs. 38% ontevreden) en een heel kleine minderheid van 18% vindt dat de lasten eerlijk verdeeld zijn (vs. 52% ontevreden).
- Voor de cijfers van de Waalse en Brusselse electoraten verwijzen we naar het Franstalige zuster rapport maar de algemene tendens is duidelijk dat er ook daar de meest rechtse regeringspartij MR veel meer tevredenheid is over de regering dan bij centrumpartij Les Engagés. Ook daar wordt de regering dus als rechts gepercipieerd.

Tevredenheid over regering De Wever in België per opleidingsniveau en inkomenscategorie

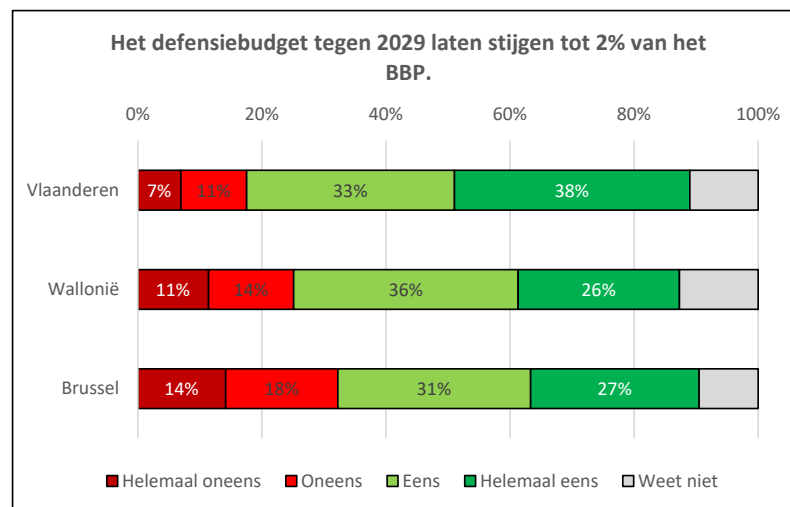
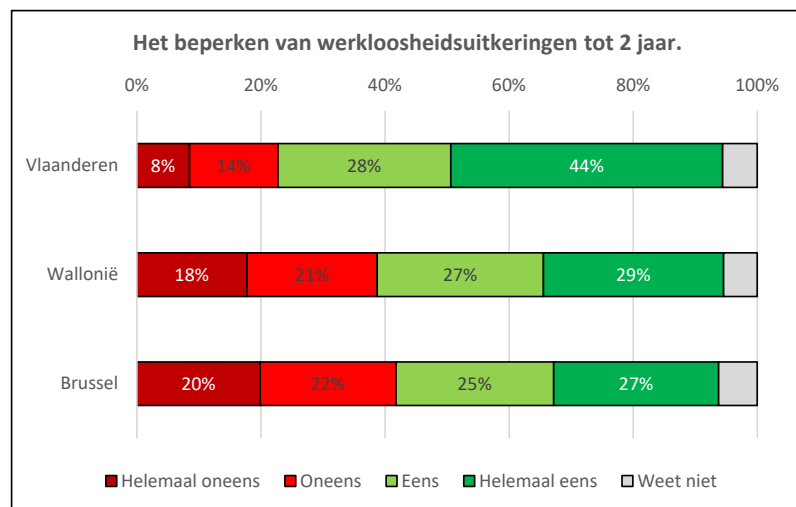
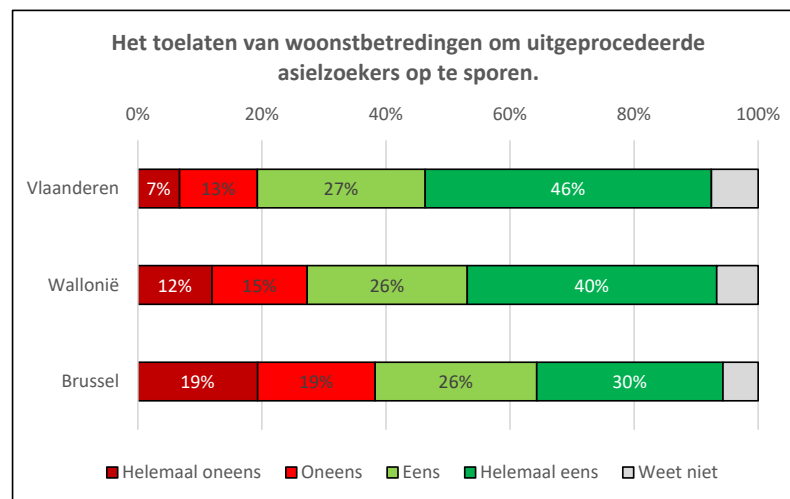
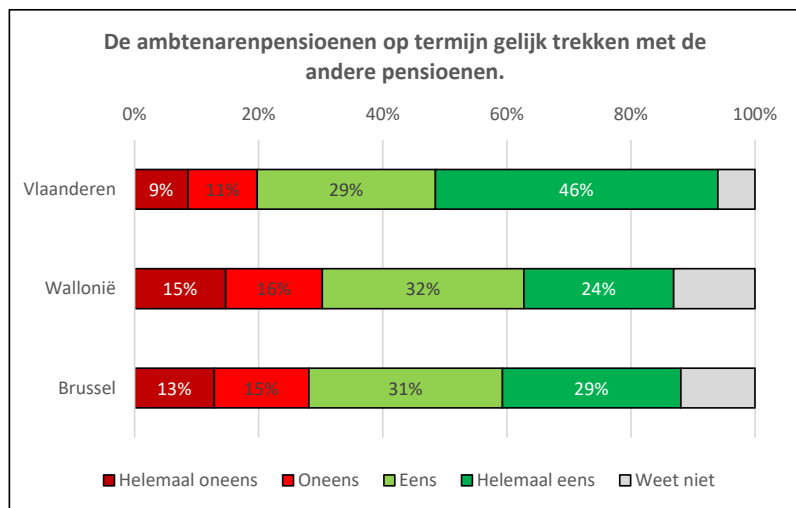
- In de grafieken hiernaast gaan we na hoe de tevredenheid met de regering De Wever correleert met twee sociaal-economische kenmerken van de respondenten, zijnde onderwijs en inkomen.
- De vaststelling is eenvoudig: hoe lager de sociaal-economische status, hoe minder tevredenheid er is over elk van de vier aspecten van de regering De Wever. De relatie is lineair, en ze is bijzonder sterk.
- Dus: er is véél meer ontevredenheid over alle aspecten van De Wever bij de sociaal-economisch zwakkeren dan bij de sociaal-economisch sterkeren. De verschillen tussen de inkomensgroepen zijn daarbij nog iets groter dan de verschillen tussen opleidingsgroepen.

Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen De Wever per landsdeel (1)

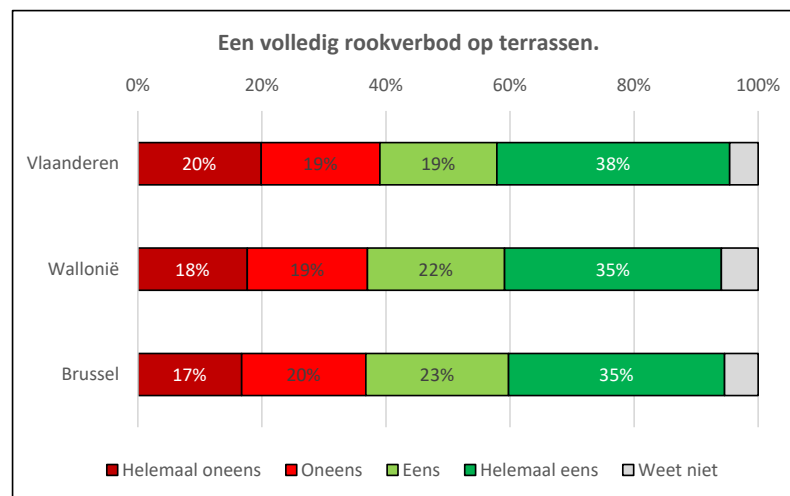
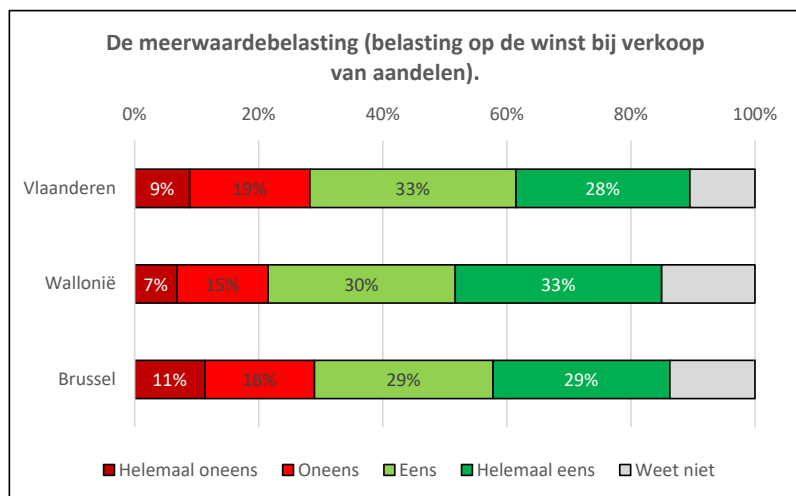
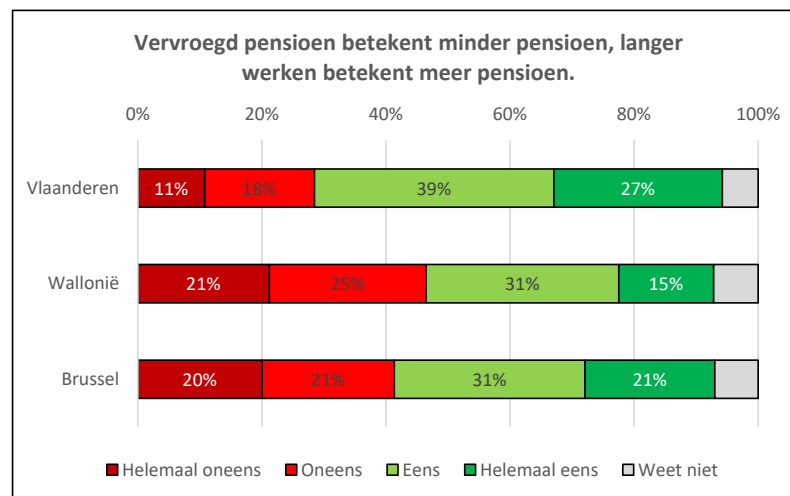
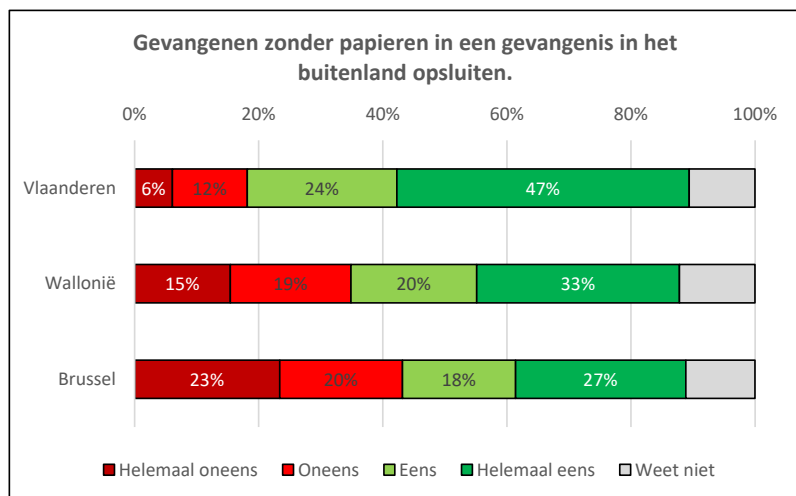
- Hieronder leggen we u enkele (mogelijke) maatregelen die in het regeerakkoord van de regering De Wever staan. Kan u aangeven of u het oneens, of eens bent met deze maatregelen?
Antwoordcategorieën 1-4 van 1=Helemaal Oneens tot 4=Helemaal Eens met extra-categorie 'weet niet'. We bevroegen 14 aangekondigde beleidsmaatregelen van de nieuwe regering.
- Op deze en de volgende slides worden alle 14 grafieken getoond, geordend van grote steun in Vlaanderen tot kleine steun in Vlaanderen.
- De eerste vier maatregelen op deze slide genieten allemaal stevige steun in Vlaanderen (minimaal 78%). In Wallonië en Brussel is er ook meer steun voor dan verzet tegen, maar wel op een (heel) wat lager niveau. Noteer, opvallend, dat ook in Brussel een meerderheid van 56% het samenvoegen van de Brusselse politiezones bepleit.

Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen De Wever per landsdeel (2)

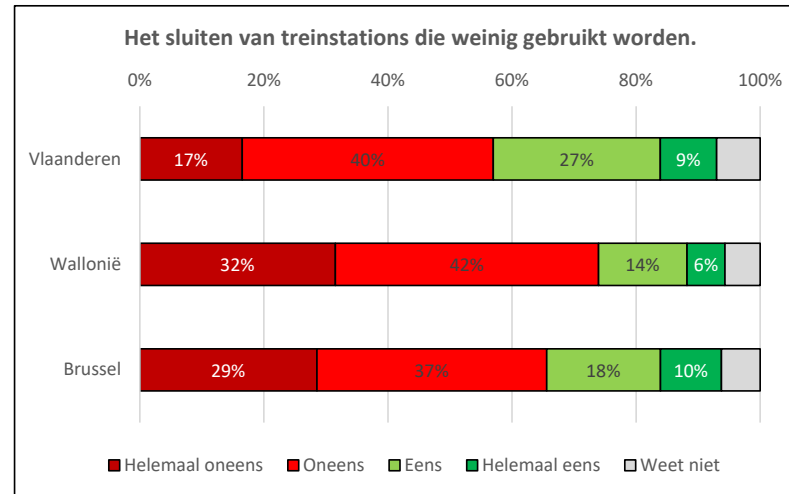
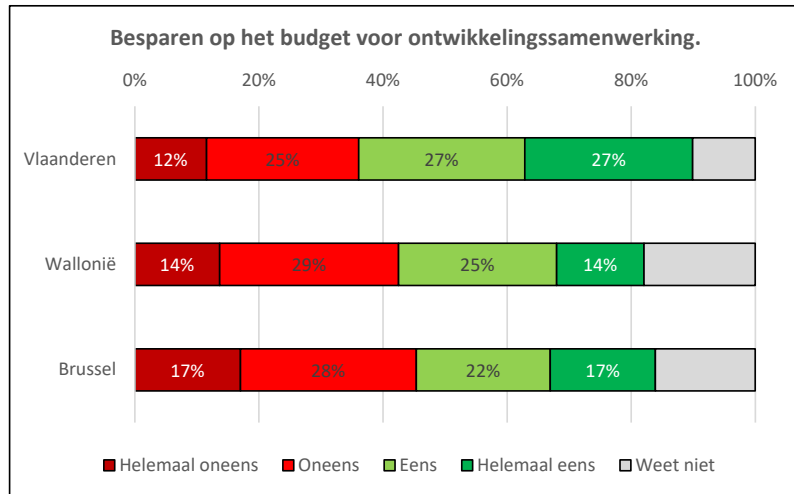
- Ook deze vier maatregelen genieten brede steun in Vlaanderen (tussen, 75% en 71%). Ook in het hoofdstad en in het zuiden van het land is er een ruime meerderheid voorstander van, maar weer op een iets lager niveau dan in Vlaanderen.
- Drie van de centrale beleidswijzigingen onder de regering De Wever—ambtenarenpensioenen, werkloosheidsuitkeringen en defensie—kunnen op zéér ruime bevolkingssteun rekenen.
- Net zoals op de vorige slide blijkt dat er ook steun is voor het 'allerstrengste migratiebeleid ooit' van De Wever, hier voor de woonstbetredingen en op de vorige slide voor de nationaliteitsverwerving.

Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen De Wever per landsdeel (3)

- De vier maatregelen op deze slide genieten steun in Vlaanderen (tussen 71% en 57%). Weer is dat meestal ook het geval in Wallonië en in Brussel, met de uitzondering van de pensioensbonus en -malus die in Wallonië quasi evenveel tegenstanders als voorstanders kent.
- Noteer dat ook het koninginnenstuk van Vooruit en de twee centrupartijen in de regering De Wever, de meerwaardebelasting, veel steun geniet.
- Opnieuw zien we dat er steun is voor een uitgesproken strenge-migratiemaatregel, met name het opsluiten van mensen zonder papieren in het buitenland.

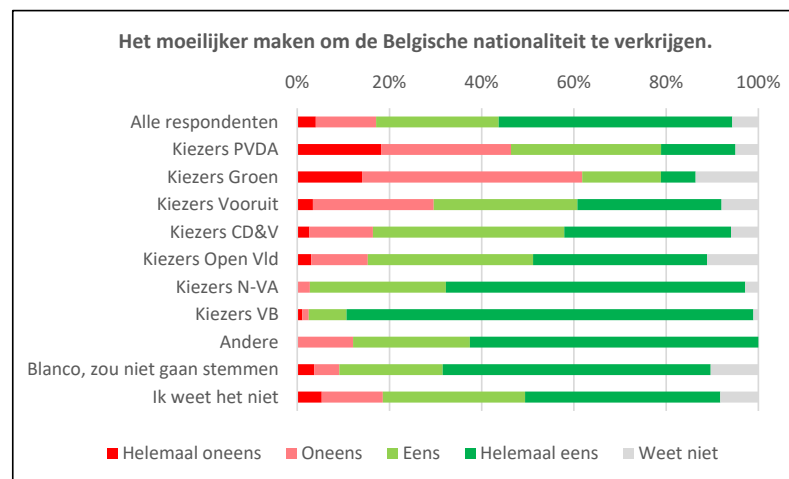
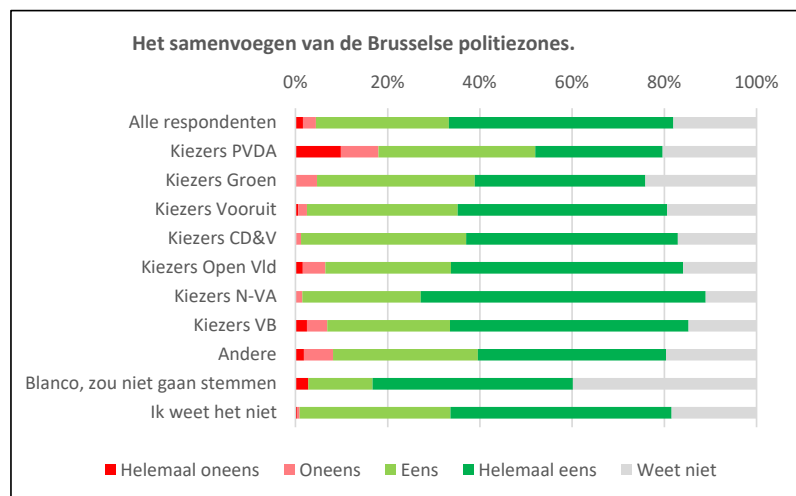
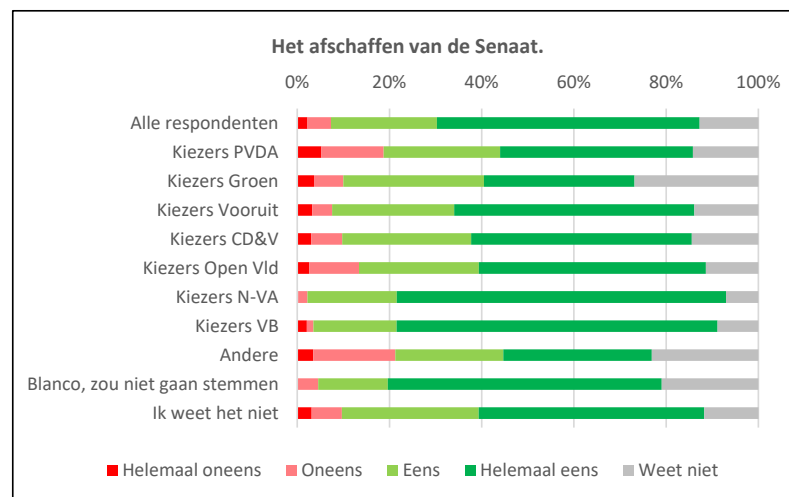
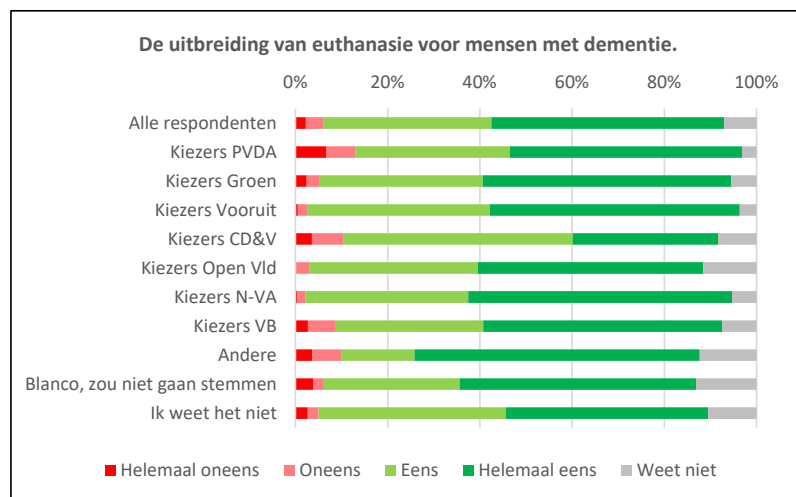
Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen De Wever per landsdeel (4)

- Deze twee laatste maatregelen zijn het meest omstreden in Vlaanderen, en ook in Wallonië en Brussel.
- Er is duidelijk géén steun voor het sluiten van de weinig gebruikte treinstations, nog minder ten zuiden van de taalgrens.
- Besparen op ontwikkelingssamenwerking is ook niet echt populair, maar in Vlaanderen is een nipte meerderheid voor (54%), in Wallonië en Brussel is de grootste groep tegen.

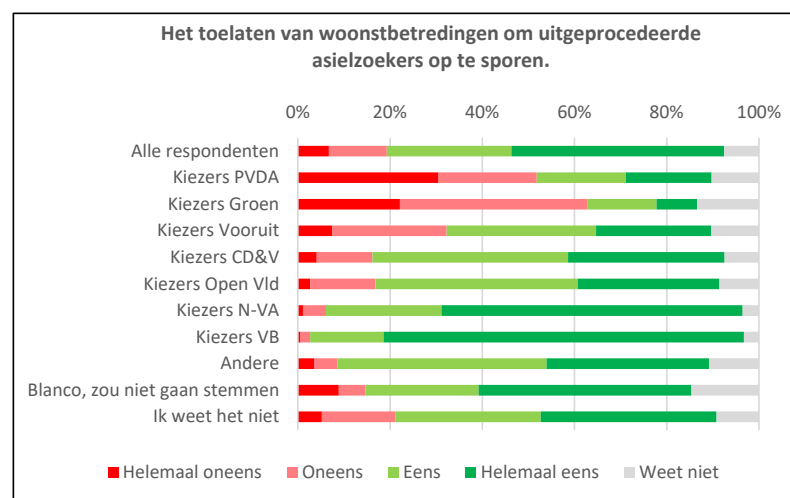
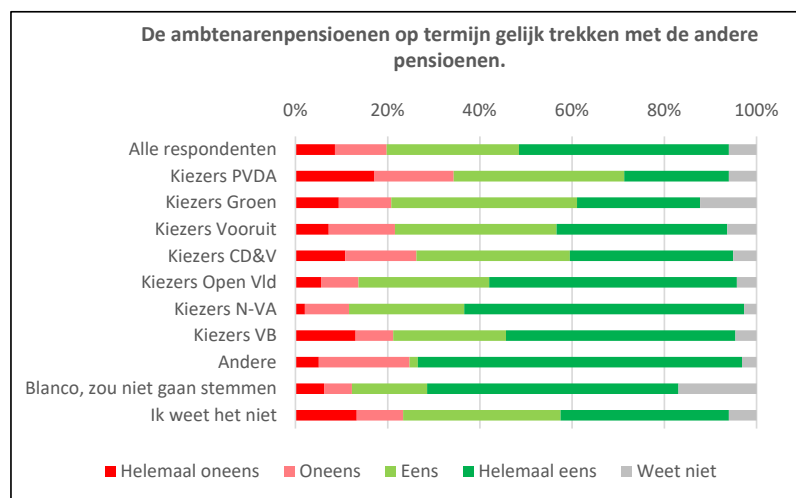
- Al bij al zien we toch een grote steun voor het gros van de aangekondigde maatregelen van De Wever. Dat is zeker het geval in Vlaanderen, en zelfs in Wallonië en Brussel, zij het op een wat lager niveau.
- Het strenge migratiebeleid kan op goedkeuring rekenen, en zelfs de meer omstreden sociaal-economische maatregelen (pensioenen, werkloosheidsuitkeringen...) worden door een meerderheid der Belgen op goedkeuring onthaald. De ethische maatregelen (euthanasie en rookverbod) genieten ook steun. Qua internationaal beleid is er sterke steun voor een uitbreiding van het defensiebudget maar minder voor het beperken van de ontwikkelingssamenwerking. Qua organisatorische maatregelen is de senaat duidelijk een vogel voor de kat, en ook in Brusselse politiezonde zullen met veel gejuich worden samengevoegd.

Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen De Weaver per Vlaams electoraat (1)

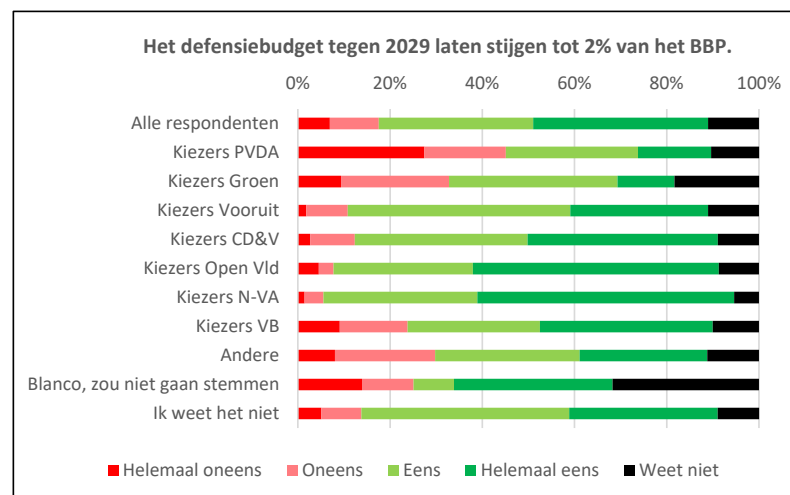
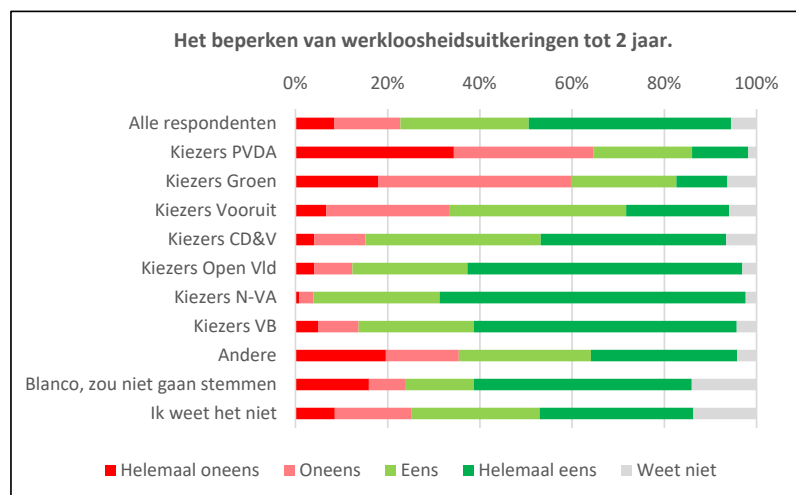

- Voor elk van de 14 maatregelen gaan we op deze en de volgende slides na in welke mate de electoraten van de Vlaamse partijen ze steunen of niet. Bij de bespreking van de 14 grafieken op deze en de volgende slide focussen we ons op de electoraten van de drie Vlaamse regeringspartijen, N-VA, cd&v en vooral Vooruit. Dat de oppositiepartijen tegen de regeringsmaatregelen zijn, is normaal; de vraag is in welke mate de regeringspartijen steun ervaren voor het regeringsbeleid van hun achterban. We hernemen de beleidsmaatregelen in dezelfde volgorde van veel naar weinig Vlaamse steun.
- De eerste vier maatregelen kunnen op steun rekenen van de electoraten van de drie Vlaamse regeringspartijen, hoewel er ook wel wat Vooruit-kiezers zijn (29%) die niet zo gelukkig zijn met het moeilijker maken om de Belgische nationaliteit te verwerven.

Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen De Wever per Vlaams electoraat (2)

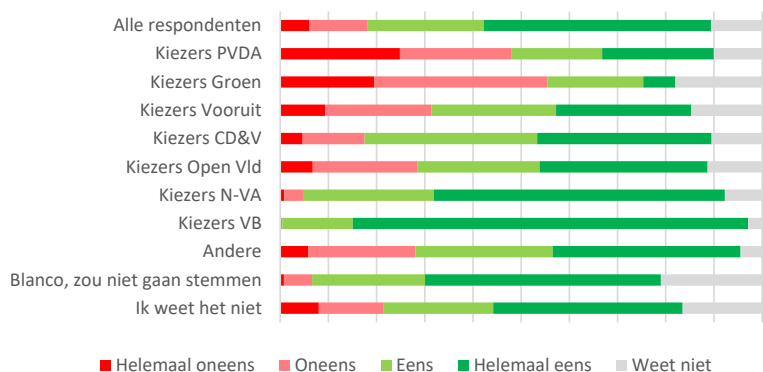
- Er is voor deze maatregelen wat meer tegenstand in de linkse regeringspartij Vooruit, maar ook voor deze maatregelen is de steun onder de regeringselectoraten uitgesproken.
- 34% van de Vooruit-kiezers zijn tegenstander van het beperken van de werkloosheidsuitkering in de tijd en 33% is tegen de woonstbetredingen, maar grotere groepen Vooruit-kiezers zijn voorstander.
- Noteer ook de sterke steun in elke regeringspartij, ook Vooruit, voor het laten stijgen van het defensiebudget.

Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen De Wever per Vlaams electoraat (3)

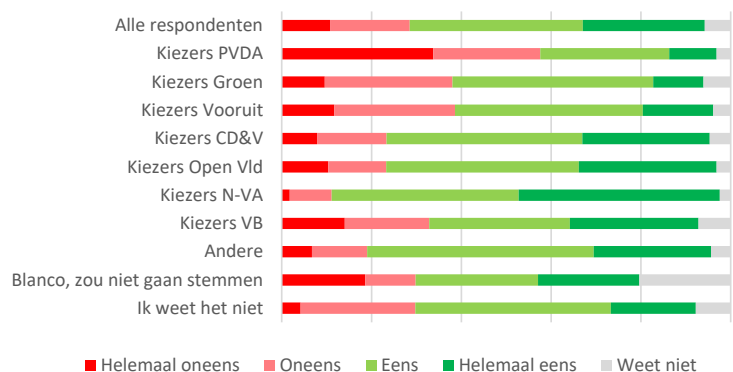
Gevangenen zonder papieren in een gevangenis in het buitenland opsluiten.

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%

Vervroegd pensioen betekent minder pensioen, langer werken betekent meer pensioen.

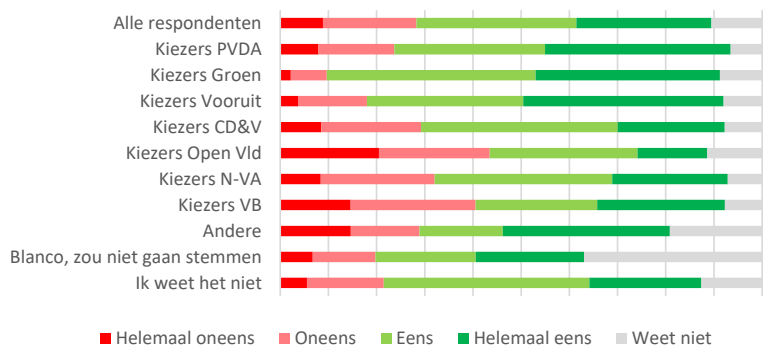
0% 20% 40% 60% 80% 100%

- Ook deze vier maatregelen kunnen op steun rekenen van alle regeringspartij-electoraten. Maar de steun is toch al wat kleiner.
- 31% van de kiezers van Vooruit is niet blij met het opsluiten van *sans papiers* in het buitenland.
- 39% van de Vooruit-kiezers is het niet eens met de pensioenbonus en -malus.
- 32% van de N-VA-kiezers is het niet eens met de meerwaardebelasting.
- 37% van de Vooruit-kiezers zijn het niet eens met het rookverbod op terrassen.

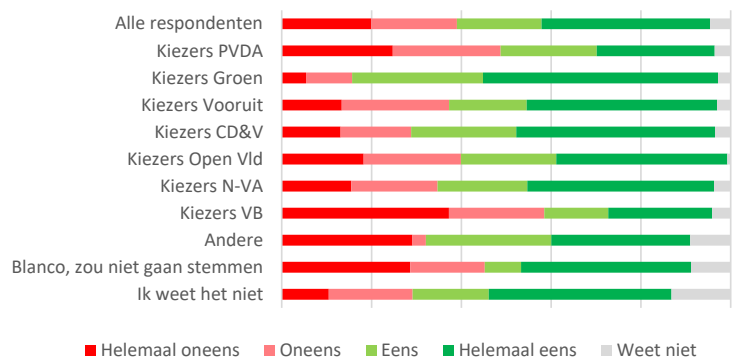
De meerwaardebelasting (belasting op de winst bij verkoop van aandelen).

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%

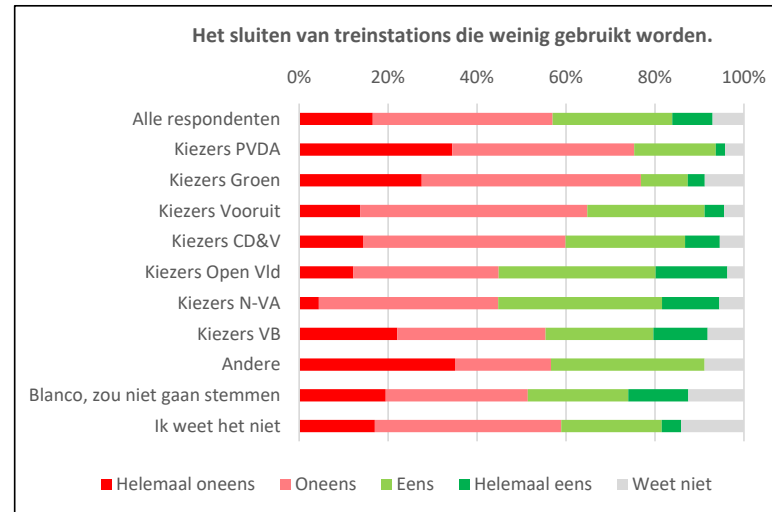
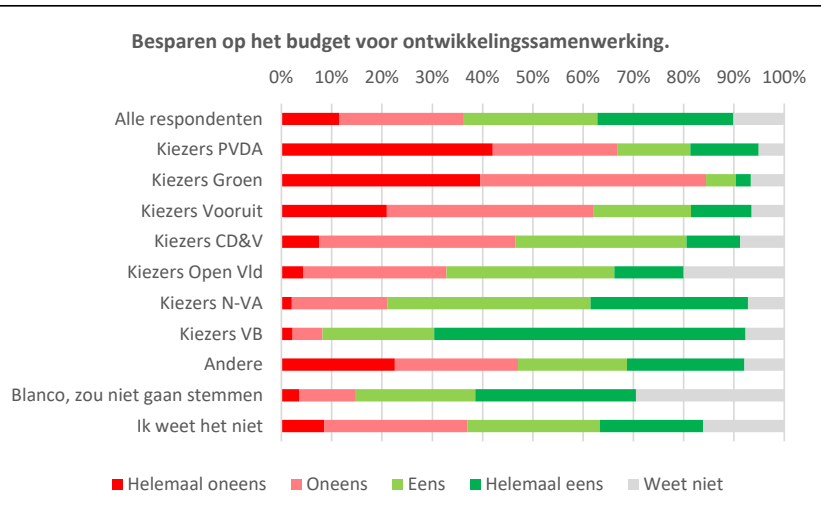

Een volledig rookverbod op terrassen.

0% 20% 40% 60% 80% 100%

Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen De Wever per Vlaams electoraat (4)

- De laatste twee maatregelen zijn het meest omstreden, ook onder de kiezers die voor de regeringspartijen stemden zijn er ernstige twijfels.
- Besparen op ontwikkelingssamenwerking kan niet voor een ruime meerderheid van 62% van de Vooruit-kiezers en ook 46% van de cd&v-kiezers zijn tegen. Deze maatregel geniet duidelijk geen steun van de kiezers van twee van de drie Vlaamse regeringspartijen.
- Hetzelfde geldt voor het sluiten van treinstations. Zowel bij Vooruit (65%) als bij cd&v (60%) is een meerderheid tegen.

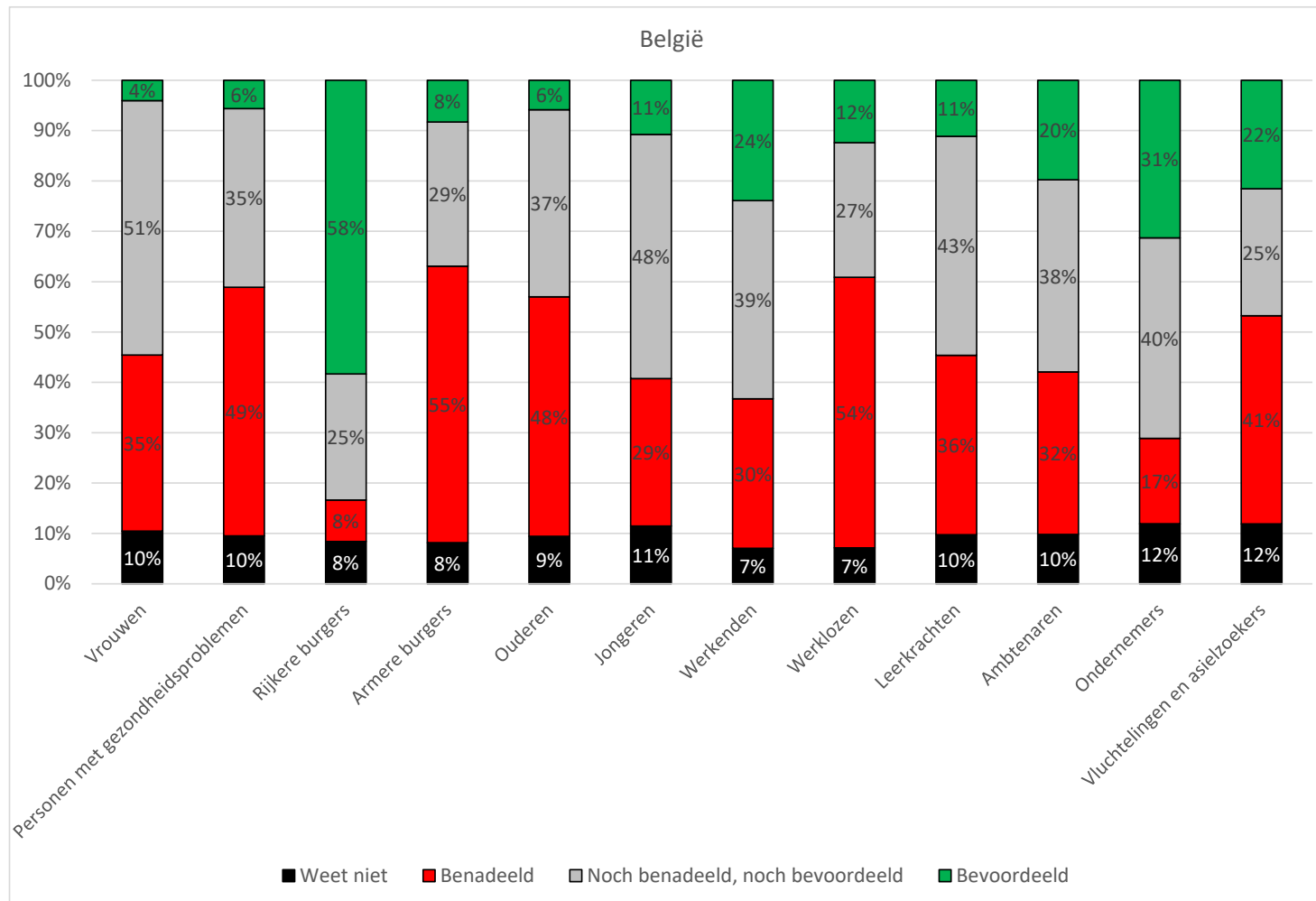
- In het algemeen zien we dat er bij de drie regeringselectoraten steun is voor de maatregelen die door 'hun' regering werden aangekondigd. Opnieuw blijkt dat Vooruit het ongemakkelijkst in de regering De Wever zit, met bijna steeds het grootste aantal tegenstanders tegen elk van de maatregelen. Maar ook bij Vooruit is er voor quasi elke maatregel steun bij een meerderheid. Ook cd&v-kiezers zijn wat minder enthousiast, terwijl de N-VA-kiezers een heel uitgesproken steun uitspreken voor zowat alles wat De Wever in het vooruitzicht stelt.
- Maar als we dan kijken naar de belangrijkste, sociaal-economische maatregelen van De Wever dan zien we over het algemeen ook bij Vooruit grote steun. Ontwikkelingssamenwerking en treinstations, waar een meerderheid van Vooruit-kiezers afwijkt van het regeringsstandpunt zijn wellicht niet echt van die aard om de regering in moeilijkheden te brengen. Over pensioenen, werkloosheid, migratie en defensie is er weinig verdeeldheid.

Acceptatie van geplande beleidsmaatregelen (multivariate analyse)

Predictor	Coëfficiënt	S.E.
Gewest (referentie: Vlaanderen)		
Brussels	-0.31***	(0.03)
Wallonië	-0.27***	(0.02)
Opleiding (referentie: middelbaar)		
Lager onderwijs	-0.01	(0.02)
Hoger onderwijs	-0.08***	(0.02)
Vrouw	-0.11***	(0.02)
Migratie-achtergrond	-0.11***	(0.02)
Inkomen gestandaardiseerd (in 1000 euros)	0.04***	(0.01)
Regeringspartij-kiezer	0.26***	(0.02)
Intercept	2.95***	(0.03)
N	5350	
R2	0.20	

- We zagen dat er steun is voor de maatregelen van de nieuwe regering, maar dat er nogal wat variatie scheen te zijn tussen de gewesten, partijen en tussen verschillende socio-demografische groepen. Het zou kunnen dat de verschillen tussen de gewesten aan de verschillende socio-demografische samenstellingen van de gewesten liggen.
- Daarom hebben we een multivariate regressie geschat waarbij een schaal die de 14 maatregelen van de regering De Wever samenneemt de afhankelijke variabele is (schaal is betrouwbaar, Cronbach Alpha is 0,80). De waarden in de tabel zeggen of het effect van een variabele positief of negatief is, de sterretjes geven aan of het verband significant is.
- Een eerste bevinding is dat, zelfs als we controleren voor een hele reeks andere variabelen, het gewest van de kiezers een significant effect op de acceptatie van de De Wever-maatregelen uitoefent. Walen en nog meer Brusselaars lusten de maatregelen minder dan Vlamingen.
- Verder is het zo dat voor één van de regeringspartijen stemmen ook een significant positief effect heeft.
- Verder zien we dat hooggeschoolden, vrouwen, en mensen met een migratie-achtergrond minder steun uitspreken, en mensen met een hoger inkomen meer steun.

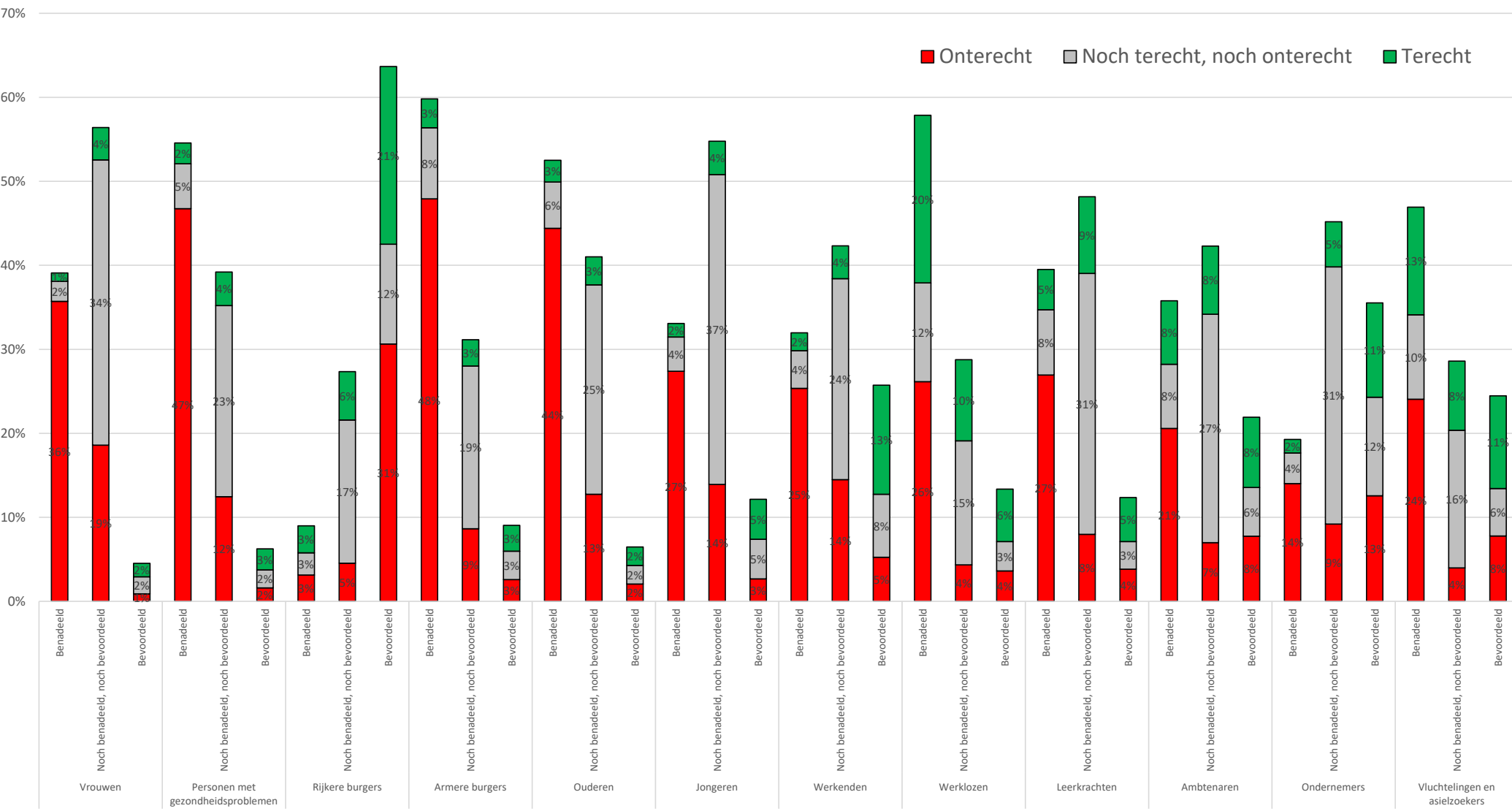
Bevoordeling of benadeling van groepen door regering De Wever

- Heel veel discussie over de maatregelen van de regering De Wever gaat over het eerlijk verdelen van de lasten over verschillende maatschappelijke groepen. Daarom legden we onze respondenten de volgende vraag voor: *In welke mate denkt u dat de volgende bevolkingsgroepen benadeeld, dan wel bevoordeeld worden door de voorgestelde maatregelen van de nieuwe regering De Wever?* Benadeeld, benadeeld noch bevoordeeld, bevoordeeld, weet niet.
- Omdat de beoordeling tussen de drie landsdelen zo goed als identiek is, tonen we hier de verdeling voor de volledige Belgische steekproef.
- Het oordeel van de burgers is duidelijk: de benadeelde groepen zijn de zwakkere groepen, de bevoordeelden zijn de rijkere burgers (58% bevoordeeld). Het zijn zieken (49% benadeeld), arme burgers (55%), ouderen (48%), werklozen (54%) en vluchtelingen en asielzoekers (41%) die volgens de bevolking zullen benadeeld worden door het beleid van de regering.

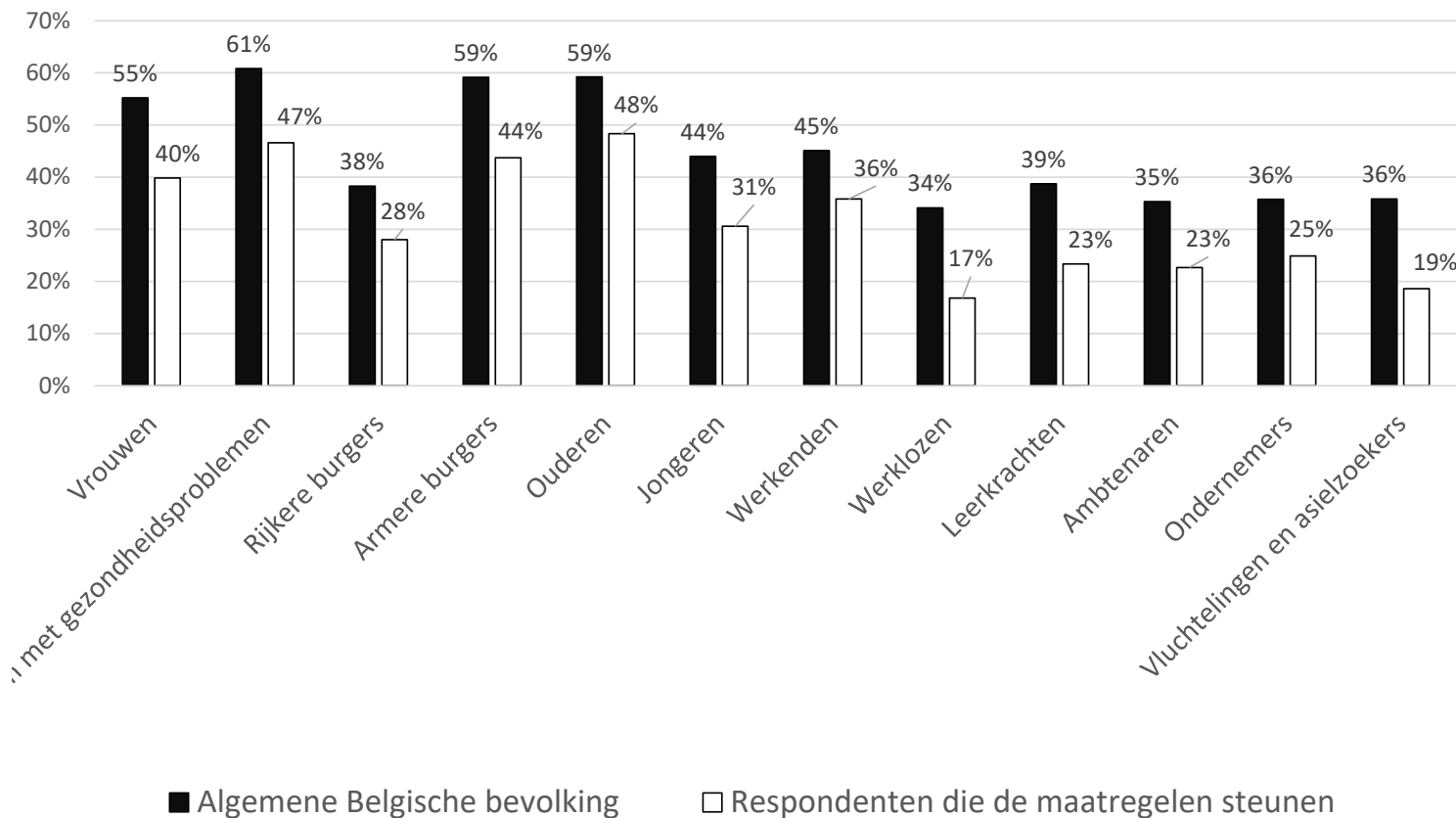
Bevoordeling of benadeling van groepen door regering De Wever

- Dat de burgers percipiëren dat het beleid van de regering De Wever bepaalde groepen meer viseert dan anderen, werpt de vraag op of dat dat als rechtvaardig wordt gezien. Daarom de volgende opvolgvraag: *En, vindt u het terecht of onterecht dat deze groepen benadeeld / bevoordeeld worden?* Onterecht, noch onterecht noch terecht, terecht.
- Dat levert een overvolle grafiek op, die op de volgende slide wordt getoond. Elk van de antwoorden op de vorige slide wordt nu opgesplitst in drie bijkomende antwoorden: of de bevoor- of benadeling onterecht of terecht is of geen van beide. Per bevolkingscategorie sommeert het totaal van alle balken in de grafiek op 100%. De percentages wijken af van wat we op de vorige slide toonden, omdat we 'weet niet' buiten beschouwing laten (want zij kregen de vraag over terecht/onterecht niet voorgeschoteld).
- Een leesvoorbeeld is aan de orde: 39% van de bevroegden vindt dat vrouwen worden benadeeld door de maatregelen (36%+2%+1%). Het overgrote deel van de respondenten die dat vinden, zeggen dat die benadeling onterecht is (36% tegenover 2%+1%). 57% vindt dat vrouwen noch benadeeld noch beoordeeld worden (19%+34%+4%) en daarvan zegt een heel stuk dat dat onterecht is (19% vs. 34%+4%). Dat zijn dus mensen die vinden dat de maatregelen wellicht vrouwen hadden moeten bevoordelen, terwijl ze dat niet deden volgens hen.
- De grafiek leert dat de gepercipieerde benadeling van de verschillende, 'zwakkere' groepen meestal als onterecht wordt beschouwd: in de 'benadeeld'-balkjes zijn de rode segmenten doorgaans groter dan de groene en de grijze samen. Dat geldt voor zieken, armeren en ouderen.
- Maar voor twee van de groepen die we als 'zwakkeren' bestempelden, gaat deze logica niet helemaal op. Ze worden beschouwd als zijnde benadeeld door het beleid, maar dat wordt niet zondermeer als onterecht gezien. Het gaat om werklozen en om asielzoekers & vluchtelingen. Ja, werklozen worden gevisieerd, zeggen velen, maar een stevig aantal van degenen die dat vinden, zijn er van overtuigd dat die benadeling terecht is (20%); die groep is bijna even groot als de groep die vindt dat de benadeling van werklozen onterecht is (26%). Insgelijks vinden velen dat asielzoekers & vluchtelingen er met de regeringsmaatregelen bekaaid zullen afkomen maar een stevige groep vindt dat terecht (13%), hoewel nog meer mensen het onterecht vinden (26%).
- Kijken we tenslotte naar de rijkere burgers die voor velen de winnaars zijn van De Wever. Het is opvallend dat toch heel wat respondenten zeggen dat de bevoordeling van de rijkere segmenten terecht is (21%) hoewel er (uiteraard) meer zijn die zeggen dat die bevoordeling onterecht is (31%).
- Al bij al wijzen de data over bevoor- en benadeling van groepen en de rechtvaardigheid daarvan op een paradox. We zien hier dat de meerderheid vindt dat zwakkere groepen het gelag betalen van de maatregelen van De Wever, én ze vinden dat ook onrechtvaardig (met uitzondering van voor werklozen en asielzoekers & vluchtelingen). Dit suggereert een groot verzet tegen de maatregelen van van De Wever 1. Maar de vorige evidentie over de acceptatie van de concrete maatregelen leverde net het omgekeerde beeld op: er is zeer ruime steun voor de maatregelen. Het lijkt er op dat de Belgen de maatregelen van de regering steunen, maar ze tegelijkertijd onrechtvaardig in het nadeel van zwakkere groepen beoordelen.

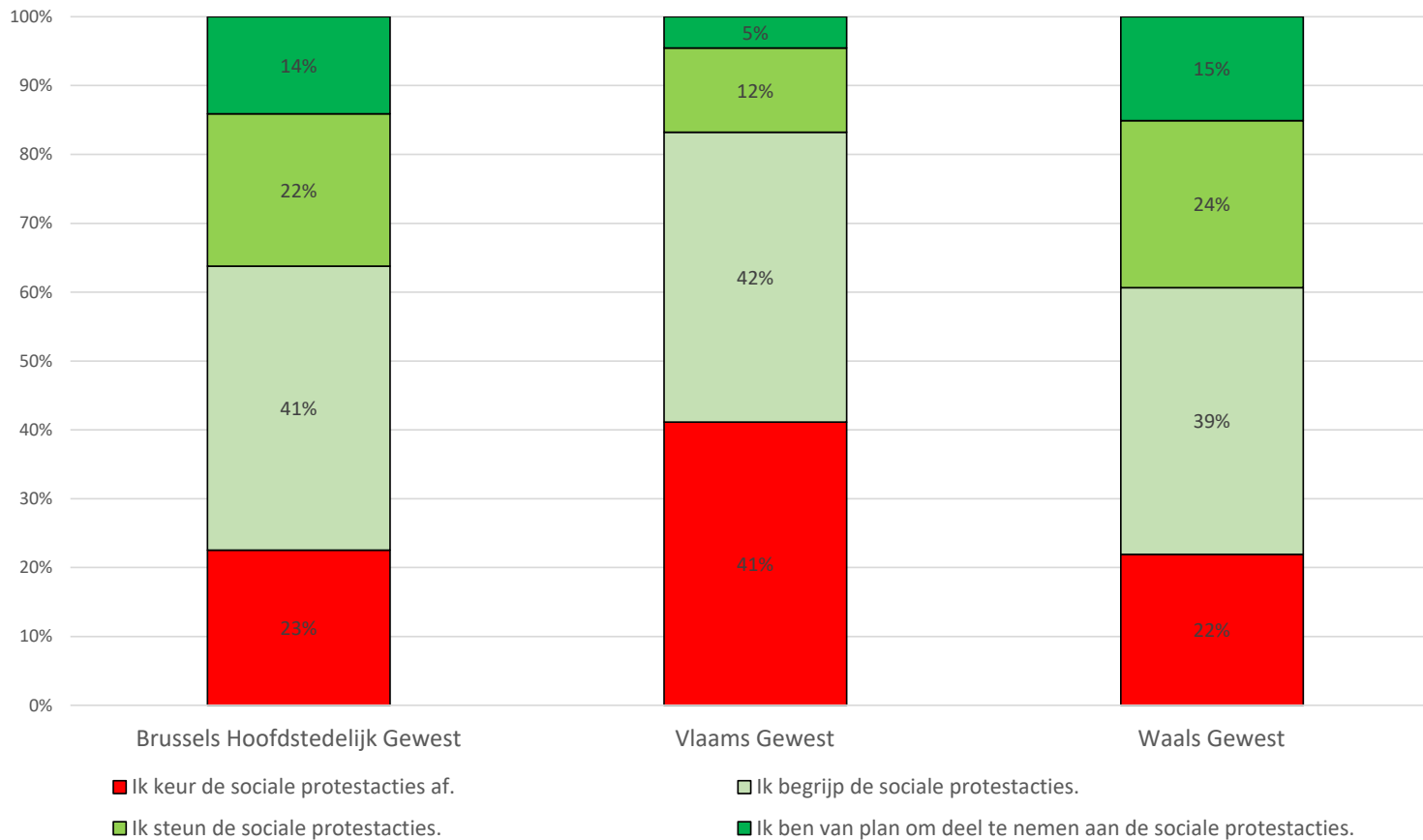
Onterechte bevoordeling of benadeling en steun voor de maatregelen

% die denken dat een groep onterecht bevoordeeld of benadeeld wordt

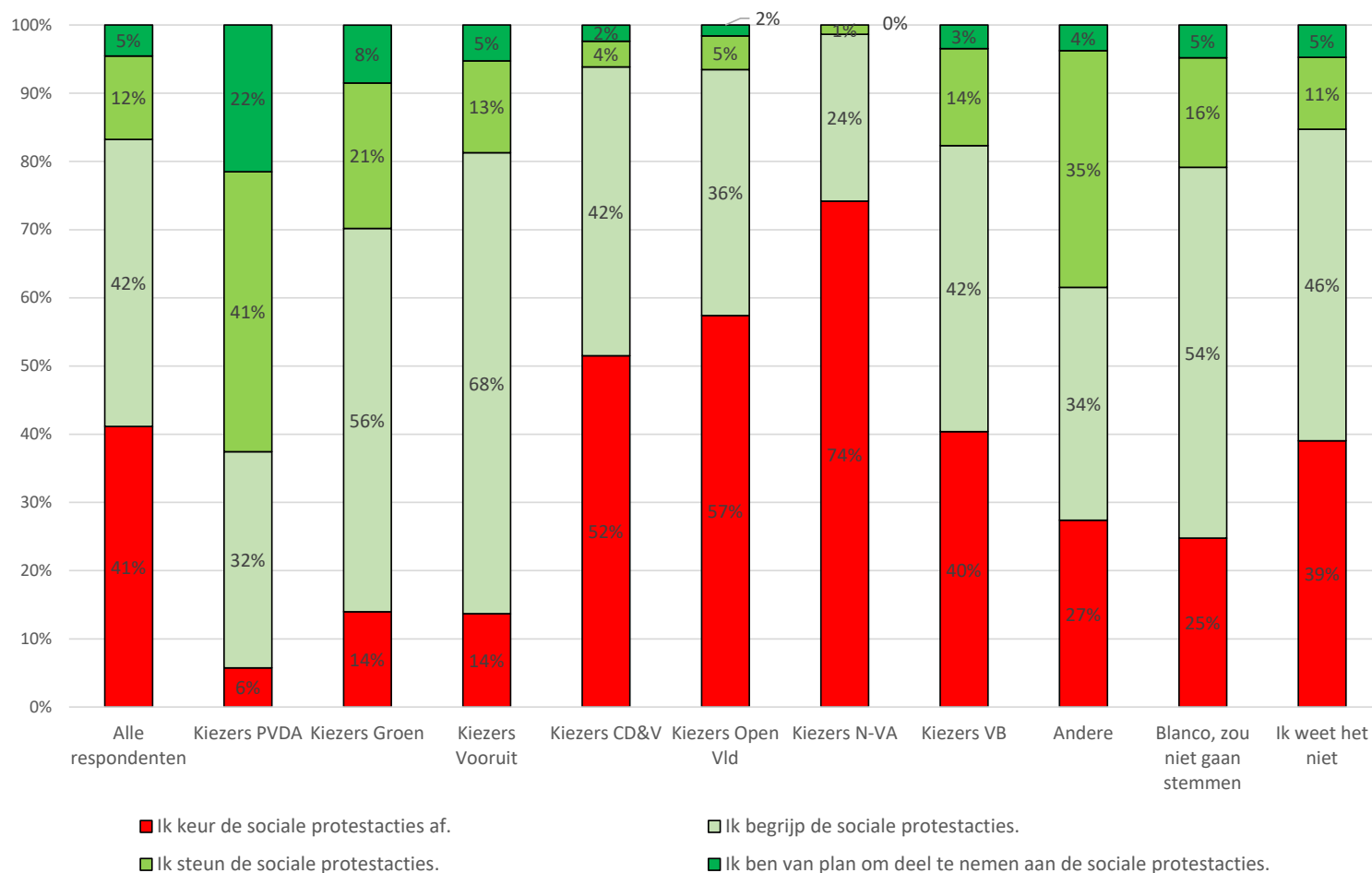
- Hierboven zagen we dat er ruime steun is voor de regeringsmaatregelen maar dat op hetzelfde moment nogal wat mensen verklaren dat bepaalde zwakkere groepen door het regeringsbeleid onrechtvaardig benadeeld worden. Hoe zijn beide bevindingen te verzoenen?
- Om die vraag te beantwoorden maakten we eerst één geïntegreerde index van steun voor de 14 aparte maatregelen (die schalen goed samen, Cronbach's alpha is 0,8). Op die manier kunnen we inschatten of mensen over het algemeen de regeringsmaatregelen steunen of niet. We vergelijken dan de 'onterechtheid' van de bevoor- of benadeling per groep tussen de mensen die de regeringsmaatregelen over het algemeen steunen met dezelfde beoordeling bij de hele bevolking.
- Er is een zeer duidelijk verschil tussen degenen die de regeringsmaatregelen doorgaans steunen (dat is de ruime meerderheid van de bevolking) en de bevolking in het algemeen (waar de maatregelsteuners ook bij zitten). De bevolking in het algemeen oordeelt veel strenger over de onrechtvaardigheid van de maatregelen vis-a-vis deze groepen dan de mensen die de regering steunen. Dus: de perceptie van onrechtvaardigheid zit vooral bij de mensen die de regering niet steunen

Protest tegen De Wever per landsdeel

- In de maanden na de lancering van de regering De Wever kwam er al snel veel sociaal protest op gang. Talloze treinstakingen werden georganiseerd en ook algemene stakingen zagen het levenslicht. We vroegen ons af of deze acties op de steun van de ruimere bevolking kunnen rekenen.
- *De plannen van de regering De Wever leidden tot acties van de sociale bewegingen (betogingen, stakingen, enzovoort). Hoe staat u tegenover de sociale protestacties?* We gaven de respondenten vier mogelijk antwoordcategorieën: afkeuring, begrip, steun en deelname. Noteer dat een echt neutrale middencategorie ontbreekt.
- In alle landsdelen is slechts een minderheid tegen de acties gekant, ook in Vlaanderen (41%). De meest aangevinkte categorie is 'begrip voor de acties' in alle drie de gewesten. Wallonië en Brussel zijn duidelijk meer positief gestemd over de acties dan Vlaanderen; de steun en de eigen actiebereidheid zijn er veel hoger. 14% van de Brusselaars, 15% van de Walen en 5% van de Vlamingen zeggen te zullen deelnemen aan de acties.

Protest tegen De Wever in Vlaanderen per electoraat

- Voor de Vlaamse respondenten splitsen we de steun voor het antiregeringsprotest uit per electoraat.
- N-VA-kiezers keuren het protest ruimschoots zondermeer af (74%), ze hebben van alle electoraten ook het minst begrip voor het protest (24%).
- Opvallend is dat de Open Vld-kiezers-- hoewel Open Vld niet in de regering zit-- ook weinig opgezet zijn met het protest (57% keurt af). Ze zijn veel negatiever over het protest dan de kiezers van de regeringspartijen cd&v en vooral Vooruit.
- cd&v-kiezers keuren voor ongeveer de helft het protest af (52%), de andere helft heeft minstens begrip voor het protest (42%) en een kleine groep steunt (4%) en denkt zelf mee te doen (2%).
- Vooruit, zo blijkt opnieuw, zit lastig in de regering, ook in haar houding tov. het protest. Heel weinig Vooruit-kiezers keuren het protest tegen hun eigen regering af (14%), een héél grote groep toont begrip (68%). De echte actiebereidheid tegen de eigen regering blijft weliswaar klein (5%).
- De meest miltante actiebereidheid zit bij PVDA (22%) en veel minder bij Groen (8%).
- Opvallend is ook de positie van VB-kiezers. Ondanks het feit dat Vlaams Belang in de oppositie zit keuren Vlaams Belang-kiezers het protest toch in redelijk grote mate af (40%).
- Gelijkaardige data over Wallonië en Brussel uitgesplitst per electoraat kan men vinden in het Franstalige zusterrapport.

Besluit regering De Wever

- DS/EN2025 bevatte een hele resem vragen over de regering De Wever. De rode draad is dat, zeker in Vlaanderen, de regering onder een zeer gunstig gesternte start. De tevredenheid met de nieuwe regering in Wallonië en Brussel is lager, maar er is daar zeker geen algehele afwijzing van het regeringsproject, alleen meer verdeeldheid.
- Bart De Wever is een geschikte premier, zeggen de meeste Vlamingen; Vlamingen zijn ook niet ontevreden met de partijcoalitie en met de personen die minister zijn geworden; en de ontevredenheid met de aangekondigde maatregelen in het algemeen is niet erg groot.
- Als dan naar 14 van de aangekondigde maatregelen van de regering wordt gepeild, zien we in Vlaanderen voor bijna al die maatregelen duidelijk steun bij een meerderheid, soms is die meerderheid héél groot. Op het eerste gezicht is er dus een groot congruentie tussen wat de regering plant te doen en wat de bevolking wil. Zeker de belangrijkste sociaal-economische maatregelen kunnen op grote Vlaamse steun rekenen.
- Toch is er een grote paradox in die zin dat Vlaamse burgers duidelijk van oordeel zijn dat het zwakkere groepen zijn die het gelag van de regeringsmaatregelen zullen moeten betalen en dat ze ook vinden dat dat eigenlijk unfair is. Dus Vlamingen steunen het beleid van de regering, maar hebben wel hun twijfels of dat beleid de lasten wel eerlijk verdeeld (misschien omdat ze de indruk hebben dat ze zelf buiten schot blijven?).
- Tweede paradox is, dat nogal wat Vlamingen minstens begrip hebben voor het protest tegen de maatregelen van de regering De Wever. Er zijn meer Vlamingen die begrip hebben (of steun voor protest uitspreken of zeggen zelf mee te gaan protesteren) dan dat er Vlamingen zijn die het protest afkeuren.
- Er zijn grote verschillen tussen de drie Vlaamse regeringspartijen. N-VA-kiezers zijn over de hele lijn ronduit enthousiast over de regering De Wever, dat hun voorman ook de regering leidt wordt als een enorme vooruitgang geïnterpreteerd. Cd&v zit lastiger in de regering, op alle vragen scoren cd&v-kiezers lager; er is nog steeds steun van een meerderheid van cd&v-kiezers voor de meeste facetten van de regering, maar heel wat minder. Bij Vooruit is de verdeeldheid erg groot. De gok om als enige uitgesproken linkse partij in een voor de rest rechtse of centrumrechtse regering toe te treden heeft duidelijk sporen nagelaten. Er is bij Vooruit wel steun voor De Wever als premier, en ook de partij-samenstelling is okay, maar de maatregelen zijn veel minder aantrekkelijk volgens de Vooruit-kiezers. Slechts 18% vindt dat de regering De Wever de lasten eerlijk verleed, en héél veel kiezers van Vooruit (86%) hebben minstens begrip voor het protest tegen de regering. Wel is ook bij Vooruit een (soms nipte) meerderheid voorstander van veruit de meeste maatregelen die de regering aankondigde.